

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890.

Andra Kammaren.

N:o 25.

Fredagen den 11 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr vice talmannen, hvilken under början af detta sammanträde ledde kammarens förhandlingar, anmälde till fortsatt föredragning statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens *åttonde* hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet.

I ordningen förekom först

Punkten 57.

Mom. a)

Bifölls.

Under *mom. b)* hemställde utskottet, att en af Kongl. Maj:t gjord *Ang. utredning* framställning om anvisande på extra stat för år 1891 af 5,000 kronor *om behöfet af* för *och sättet för* *utvidgning af* *tekniska högskolan.* *utvidgning af* *tekniska högskolan.* för *utvidgning af* *tekniska högskolan.* avvägring af utredning angående behöfet af och sättet för utvidgning och omorganisering af tekniska högskolan icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Häremot hade reservation anmälts af herrar grefve *G. Sparre*, *C. E. Casparsson*, friherre *B. A. Leijonhufvud*, *H. P. P. Tamm*, *E. V. R. L. Königsfeldt*, *O. W. Odelberg*, grefve *E. C. A. Piper*, *F. Boström*, *P. J. von Ehrenheim*, *V. N. Ekenman*, *R. G. von Hedenberg* och *K. Bohnstedt*, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

I fråga härom anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*: Af de skrivelser, som från lärarekollegiet vid tekniska högskolan äfvensom från dess styrelse inkommit till Kongl. Maj:t med anledning af de åtgärder, som Kongl. Maj:t nästföregående år funnit nödigt vidtaga med

Andra Kammarens Prot. 1890. N:o 25.

Ang. utredning
om behöfvet af
och sättet för
utvidgning af
tekniska hög-
skolan.

(Forts.)

afseende på intagande af de elever, som öfversköto ett visst antal, framgick tydligt, att det behöfdes såväl åtskilliga ändringar i reglementet för tekniska högskolan som äfven en icke obetydlig utredning af många både yttre och inre förhållanden derstädes. Då jag tog för gifvet, att icke ensamt jag vore af den åsigten, att tillsättandet af den ena komitén efter den andra, hvilka merendels blifva högst kostsamma, för att utreda förekommande frågor, äfven för Riksdagen måtte i längden, såsom obestämda till beloppet, finnas högst motbjudande, trodde jag att, då här en utredning dock var nödig, det skulle anses rätt från min sida att inför Kongl. Maj:t tillstyrka utgifvandet af en begränsad summa, hvarigenom Riksdagen kunde finna, att här icke vore fråga om tillsättande af en långvarig och kostsam komité; och efter noggranna beräkningar ansåg jag mig också kunna få en sådan utredning för den jemförelsevis billiga summan af 5,000 kronor.

Nu har emellertid statsutskottet icke velat hemställa hos Riksdagen om bifall till det begärda anslaget, men likväl sagt i slutet på 58 sidan i betänkandet: »att, derest utredning i detta hänseende skulle af Kongl. Maj:t anses erforderlig, Kongl. Maj:t icke torde sakna medel för bestridande af de för sådan utrednings åstadkommande nödiga utgifter.» Detta är ju en tydlig hänvisning till de allmänna besparingarna, och man kan säga, att statsutskottet derigenom lemnat fria händer åt departementschefen att tillstyrka tillsättandet af en sådan komité för de medel, Kongl. Maj:t har under sina händer. Nu förhåller det sig emellertid så, att dessa allmänna besparingar under de senaste åren mycket starkt anlitats. Det är naturligtvis icke alldeles omöjligt att af dessa medel taga 5,000 kronor, men det är så mycket annat, som genom de allmänna besparingarna upphjelpes och undsättes, att 5,000 kronor under nuvarande förhållanden icke är så litet. Och då det ena såväl som det andra i detta fall är statsmedel, tror jag för min del, att denna kammare gjorde rättast, om den i likhet med Första Kammaren lemnade sitt bifall till den en gång för alla här begränsade summan af 5,000 kronor. Skulle emellertid denna åsigt här icke blifva gällande, är ju saken därför i alla fall icke hindrad, ty här är i betänkandet bestämdt uttaladt, att om Kongl. Maj:t i detta hänseende finne en utredning nödig, kan Kongl. Maj:t vända sig till de medel, som finnas tillgängliga; och Kongl. Maj:t har redan i den kongl. propositionen uttalat, att en utredning *är* nödig.

Herr Gumælius: I det jag ansluter mig till hvad redan i detta ärende från statsrådsbänken anförts, ber jag få tillägga några ord.

Statsutskottet har i slutet af sitt yttrande som egen mening uttalat, att, om en utredning anses erforderlig, Kongl. Maj:t icke torde sakna medel för bestridande af de för sådan utrednings åstadkommande nödiga utgifter, och på den grund anser utskottet sig icke böra tillstyrka det ifrågavarande anslaget. Här har redan från statsrådsbänken yttrats, att Kongl. Maj:t icke har några medel för detta ändamål, men jag skulle dock föreställa mig, att, om statsutskottet inskränkt sig att

säga det anförda, man utan någon synnerlig fara kunde antaga, att en utredning af frågan på ett eller annat sätt skulle kunna åstadkommas. Men statsutskottet har dessförinnan yttrat något, som gör, att jag icke kan låta dess betänkande passera oanmärkt från min sida, nemligen då utskottet säger att: »angående behovet af och sättet för en utvidgning och omorganisation af tekniska högskolan synes det utskottet, på grund af hvad högskolans styrelse i ämnet anført, med skäl kunna ifrågasättas, huruvida någon utvidgning af läroverket åtminstone för närvarande är af omständigheterna påkallad.» När en sådan motivering föregår statsutskottets hemställan, att de begärda 5,000 kronorna — hvilka jag betraktar som en underordnad sak — icke böra beviljas, måste jag uppträda deremot.

Lärarekollegiet har gjort ett helt annat uttalande, återgifvet på 56 sidan i betänkandet, der kollegiet framhållit den omständigheten, att vårt lands industri ännu intoge en jemförelsevis låg ställning, ett förhållande som i väsentlig mån berodde derpå, att den högre tekniska bildningen i vårt land ännu icke vore tillräckligt utbredd eller eftersökt. Jag skall söka belysa detta något vidare i mitt yttrande sedermera och kommer nu till hvad skolstyrelsen sagt och hvarpå statsutskottets majoritet, d. v. s. den hälft, som dikterat statsutskottets beslut, stödt sitt yttrande.

Först säger tekniska högskolans styrelse sig icke kunna gilla vare sig af kollegiet föreslagna lokalförändringar i den nuvarande läroverksbyggnaden eller de grunder, efter hvilka undervisningen enligt dessa förslag skulle ordnas. Här är ju fråga om att, då af kollegiets utlåtande ansetts ådagalagd, att en ökad tillströmning till undervisningen vid skolan under de senaste åren egt rum, man äfven skulle bereda tillfälle för ett ökad antal elever att deltaga i undervisningen. Lärarekollegiet har i det fallet antyd, att tillfälle dertill skulle kunna åstadkommas provisoriskt, men ändå tillräckligt för en tid bortåt, med de resurser, som finnas, och derigenom undvikas en dyrbarare till- eller ombyggnad af den nuvarande lokalen. Man har sagt mig, att inom denna lokal skall finnas en boställsväning, och att, om den nuvarande innehafvaren deraf skulle mot ersättning afstå för läroverkets behof denna sin lokal — och derom kan väl icke ens finnas en tanke att han icke utaf intresse för läroverket så skulle göra, om behovet sådant kräfde — läroverkets lokaler skulle så kunna utvidgas, att de nödortfigt skulle kunna fylla de kraf, man med fog kunde ställa på dem. Men — styrelsen har vidare anmärkt, att ett tillfälligt tilllopp af många inträdessökande under ett eller annat år icke ensamt för sig bevisade behovet af en utvidgning eller att elevantalet fortfarande komme att växa, och styrelsen påpekar dervid, att sökande till platser såsom ordinarie eller specialelever hade under år 1870 endast varit 39, men under de följande åren hastigt ökats och år 1875 stigit till ej mindre än 161, hvarpå antalet snart åter sjunkit och år 1881 endast varit 50, hvarefter det å nyo stigit så, att det år 1888 uppgått till 95 och 1889 till 128, af hvilka sistnämnde 99 efter en förmodligen temligen sträng

Ang. utredning om behovet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Ang. utredning om behofvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

inträdesexamen gingo igenom, men plats fans knappast för mer än 75, och faktiskt blefvo strax efter inträdesexamen icke flere än 84 intagna på grund af bristande lokalutrymme och ej befintlig tillgång på lärarekrafter. Af de återstående 15 godkände blefvo först 3 intagne på grund af äldre elever vid läroverket afgang, och slutligen blefvo äfven de återstående 12 genom af Kongl. Maj:t vidtagna åtgärder beredda tillfälle till inträde. När emellertid styrelsen utgår från, att inträdessökandenas antal år 1870 varit 39 och sedermera 5 år derefter stigit till 161, men år 1881 åter nedgått till 50, så ser det nästan ut, som styrelsen icke utan tillfredsställelse såg, att det icke var allt för trångt i läroverket. Det är en uppfattning, som jag för min del icke kan gilla och som jag vill hoppas icke må i verkligheten vara läroverkstyrelsens, men jag beklagar, att det för dem, som läsa papperen, ser ut som om styrelsen vore mera intresserad att icke få så mycket folk i skolan, än att de, som söka inträde der, skola vinna det.

Vidare har styrelser anfört ett skäl till, och det är de svårigheter, med hvilka de från tekniska högskolan äfven under de senaste åren utgångna eleverna haft att kämpa för att här i landet på den tekniska banan vinna sin utkomst, svårigheter som gjort, att många af dem gått ut i främmande land, att der söka sig verksamhet, och delvis i långa tider der kvarstannat. Ja, det är ju en sanning, att så skett; och det kan nog hända, att vi ännu icke utvecklats oss derhän, att vi kunna skaffa tillräcklig sysselsättning åt dem, som egnat sig åt den tekniska banan och utgått från tekniska högskolan. Vi utveckla oss emellertid allt mer och mer i detta afseende; och den omständighet, som också är antydd någonstädes i detta yttrande, nemligen att vårt jernvägsbyggande numera torde hafva hunnit till den punkt, att det icke vidare uppmuntrar ingenjörämnen, som vilja egna sig åt den vägen, att i så stor mängd gå in vid tekniska högskolan, ja, med den omständigheten är återigen en annan omständighet förknippad, nemligen den, att, när en mängd jernvägsbyggnader utförts, så framkalla naturligtvis dessa i sin omnejd en massa fabriker och industrier af olika slag, till hvilka tekniska insigter äro nödiga, så att det ligger i sakens natur att just till följd af jernvägsbyggandet allt flere och flere tekniska krafter i *andra* riktningar tagas i anspråk. För öfrigt synes det mig icke ligga något ondt deri att eleverna gå ut i främmande land. Många, som skola utbilda sig för andra företag, göra sammaledes. För att vinna en mera framstående skicklighet och utbilda sig till specialister, gå de ut till någon sådan plats, som i ett eller annat afseende är utmärkt för deras fack. Så göra exempelvis de af våra unga läkare, som dertill äro lämpliga och kunna bereda sig medel till dessa rese- och studiekostnader; så göra våra konstnärer, målare, bildhuggare och andra; så utgå också arligen militärer för att tienstgöra vid utländska arméer. Och på intet område torde det vara så viktigt, att en vexelverkan mellan de olika landen eger rum som just på det tekniska. Nu kan det ju hända, att en och annan af dem, som sålunda utgå, stannar kvar i utlandet,

förmodligen därför att han der fått en mycket god anställning. Men vid äldre år flyttar han nog gerna tillbaka, återkommer till sin gamla kärlek. För öfrigt är det icke alls ovanligt, att de, som kommit sig väl ut i utlandet, gerna se, att landsmän komma till dem och anlita dem. Jag tror för min del, att det är både önskligt och nödigt, att tekniskt bildade unge män se sig om i utlandet; och vore jag medlem af högskolans styrelse — hvilket jag icke är och förmodligen icke blir — så skulle jag ingalunda beklaga mig öfver detta förhållande, att många af eleverna gå ut till utlandet, utan jag skulle tvärtom deröfver vara mycket glad.

Ang. utredning om behofvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Emellertid har nu styrelsen kommit till den slutsats, att med hänsyn till industriens fortgående utveckling och det hos dess idkare växande kunskapsbegäret den tidpunkt icke vore aflägsen, då en utvidgning af läroverket och ett fullständigande af undervisningen derstädes kunde blifva behöfliga. Detta erkänner styrelsen. Den erkänner också behofvet af en grundlig utredning om lämpligaste sättet för den utvidgning och omorganisation af högskolan, som i den närmaste framtiden är behöflig. Deri äro Kongl. Maj:t, styrelsen och lärarekollegiet ense. Det är nu bara frågan om *huru* utvidgningen skall ske. Det är icke fråga om att de icke skola få sin vilja fram, men frågan är, om utvidgningen skall göras nu, provisoriskt och med tillgodogörande af det man har, eller om man skall vänta ett eller annat år och sedermera göra något mer, hvilket uppenbarligen är styrelsens program. För min del tror jag det är bättre att tillgodose behofvet nu, om man kan, med mindre kostnad, än att vänta, tills behofvet blir så trängande, att man ovilkorligen måste afhjelpa det med större oppoffringar.

Jag vill nu be att till belysning af den fråga, som egentligen utgör stridigheten mellan styrelsen och lärarekollegiet, få påpeka några fakta. Jag ber dervid få göra en jmförelse mellan elevantalet under någotdera af de senaste två åren dels vid vår svenska tekniska högskola — den enda vi hafva — och dels vid en del utländska tekniska högskolor. Beräkningen göres efter antalet lärjungar på hvarje million invånare. När jag gör detta, så beräknar jag blott infödda lärjungar, hvilket jag nämner, emedan en del utländska högskolor ju äro besökta äfven af främlingar; och jag tager vidare i beräkning endast dem, som tillhöra det egentliga teknologfacket, icke bergsskolan. Vid en sådan sammanställning finner jag, att i Sverige på en million invånare komma 42 ordinarie och 8 extra elever, summa 50. Jag förbigår Norge, som ju står efter oss och som först på senare tiden börjat att efter svenskt mönster ordna den tekniska undervisningen. Men kommer jag till Danmark, så finner jag på hvarje million invånare 125 elever i tekniska högskolor. För Östersjö-provinserna utgör antalet 100. Kommer jag till Tyskland och betraktar förhållandet i medelstora tyska land, så finner jag till dömes i Hessen 140, för Hannover 98, för Baden 87 och för Bajern 84. Och vill jag gå till Schweiz, så finner jag det utgöra 96. För de land, jag angifvit, är medeltalet elever på million invånare 104 d. v. s. mer än 2 gånger så mycket som i Sverige, der

Ang. utredning om behofvet af tekniska högskolebildningen hos oss stå på den ståndpunkten. Jag tror, att det skulle vara mycket väl, om hos oss fortfarande visade sig ett ökadt tillopp på detta område, och att man bör hoppas att så måtte ske, på det vi måtte i detta afseende komma något mer i nivå med andra land, med hvilka vi eljest torde kunna jämföras.

(Forts.)

Men frågan är icke belyst ensamt med de siffror, jag nyss framdrog, utan den bör ses äfven från en annan sida. Det kan ju hända, menar man, att om antalet elever vid tekniska högskolan är fåtaligt i jämförelse med utlandets förhållanden, så torde detsamma vara förhållandet med universitetsbildningen, med studentantalet. Nej, detta är icke fallet. I Sverige utgör nämligen studentantalet på hvarje million invånare 630. I Tyskland omkring 615, häri inberäknade en del utlänningar. (Siffran är visserligen icke fullt exakt, då mina källor vid somliga tyska universitet afskilja, men vid andra icke afskilja utlänningar; så mycket är dock säkert, att antalet der icke på det hela går upp till mer än 615). I Östersjö-provinserna är antalet 550 och i Schweiz 492. Om bland de land, jag nämnt, således Sverige står *främst* i afseende på den lärda bildningen, såvida den kan anses representerad af studentantalet vid universiteten, så är Sverige *deremot sämst* i afseende på den reala bildningen, om denna får anses representerad af de tekniska högskolorna. Under sådana förhållanden anser jag starka skäl tala för den utredning, som önskas af Kongl. Maj:t och högskolans styrelse, hvilken, om den än icke fullt instämmer med lärarekollegiet, likväl är ense med denna korporation om, att en utredning är behöflig. Alla skäl tala ock för en sådan utredning. Och då dessa 5,000 kronor spela en obetydlig rol i statsregleringen, i förhållande till sakens vikt, och då Första Kammaren antagit Kongl. Maj:ts proposition eller, hvilket i sak är detsamma, den reservation, som afgifvits i utskottet af samtliga medlemmar från Första Kammaren, så lydande, »att Riksdagen må på extra stat för år 1891 för åvägbringande af utredning angående behofvet af och sättet för utvidgning och omorganisation af tekniska högskolan bevilja 5,000 kronor», så skall jag anhålla att — i formen förenande mig med Första Kammarer — få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Broström, Vahlén, Elis Nilson, Larsson* i Upsala, *Höglund* och *De Laval*.

Herr Sven Nilsson yttrade: Herr talman! Sedan denna kammar och, som jag antager, äfven Första Kammaren bifallit mom. a) i denna punkt, hade jag för min del trott, att behofvet af den ifrågasvarande utredningen icke vore så trängande, som här påståtts. Man kan i denna fråga med skäl vara af olika mening med Kongl. Maj:t, därför att Kongl. Maj:t redan användt medel för ändamålet, hvartill Kongl. Maj:t må hända icke utan Riksdagens hörande varit berättigad. Och då Kongl. Maj:t med de medel, som finnas besparade, kan verkställa ut-

redningen, så föreställer jag mig, att anslaget icke är behöfligt, i synnerhet som man genom det anslag, som beviljats i första punkten, beredt tillfälle för ytterligare femton elever till inträde i högskolan, och att man för tillfället kunde vara till freds härmed.

Jag hörde icke alla de skäl, som framställdes från statsrådsbänken mot utskottets betänkande, och jag beklagar, om jag misstagit mig, då jag försöker vederlägga dem, men jag tyckte mig höra, att det anfördes, att om Kongl. Maj:t utan Riksdagens hörande för ändamålet lemnade anslag af besparingarna, skulle en stor och dyr komité tillsättas. Jag kan icke finna annat, än att, äfven om Riksdagen icke bifölle anslaget 5,000 kronor, man i alla fall kunde få samma utredning för samma summa, ty det behöfver ju icke vara en annan sammansättning af komitén, om Riksdagen dertill beviljar anslag, än om Kongl. Maj:t af eget initiativ tillsätter den.

Det är något högst ovanligt, att regeringen går in till Riksdagen och begär medel till en komité för utredning af en viss fråga. Jag kan icke erinra mig, att detta någonsin förut inträffat. Det brukar vara så att, om Kongl. Maj:t anser en utredning vara af behöfvet påkallad, en komité då tillsättes utan att dertill begära medel af Riksdagen. Jag kan icke heller föreställa mig annat, än att de ifrågavarande 5,000 kronorna skulle kunna finnas att tillgå af besparingar från 8:de hufvudtiteln, ehuru jag medger, att besparingarna från denna hufvudtitel icke äro synnerligen stora. Då man dessutom från statsrådsbänken hört, att en utredning i frågan kommer att ske, hvilket beslut än Andra Kammaren fattar, så är detta ett ytterligare skäl att icke bevilja beloppet. Det är också egendomligt, att när läroverkets styrelse i motsats mot lärarekollegiet vill göra besparingar, så är man genast färdig att gå in på de ytterligare utgifter, som naturligtvis blifva en följd af en utredning i frågan, kanske till större belopp än man nu föreställer sig.

Jag kan icke bedöma, om en ökning af elevernas antal vid tekniska högskolan är nödvändig, men det har jag klart för mig, att, om antalet ökas, på sätt som skett under det sista året, så blir det nödvändigt att taga i noggrant öfvervägande, om icke skälig afgift skall fordras af eleverna vid denna högskola. Ty det kan väl ifrågasättas, om kostnadsfri undervisning bör lemnas vid detta läroverk. Jag anser, att man bör liksom vid fråga om andra statens läroverk vid den blifvande utredningen taga i öfvervägande, om icke, när ett så stort antal elever tränger sig på undervisningen, en afgift bör sättas i rimligt förhållande till den nytta, eleven drager af undervisningen i likhet med hvad i vissa andra fall eger rum. Att Första Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts proposition, är icke att undra på, ty Första Kammaren bifaller vanligen allt, hvad Kongl. Maj:t begär, men om en sådan upplysning, som här lemnades från statsrådsbänken, att regeringen kan skaffa sig medel af besparingar, kommit till Första Kammarens kännedom, kan jag icke föreställa mig, att den kammaren skulle bifallit anslaget. Jag tror, att frågan kommit i den ställning, att detta anslag

Ang. utredning om behöfvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Ang. utredning om behöfvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan. icke är behöfligt, och jag yrkar därför bifall till utskottets betänkande.

(Forts.)

Herr Petersson i Runtorp: Jag vill icke klandra herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet därför, att han till Riksdagen framställt förslag om tillsättande af en komité. Tvärt om tycker jag, att vi därför böra vara honom tacksamma, ty om så skett vid alla dylika tillfällen, hade säkerligen våra komitéer hvarken blifvit så många eller så dyrbara.

Jag begärde ordet för att, på sätt herr statsrådet nyss också anförde, ytterligare framhålla, att kostnaden för utredningen af frågan kan tagas af besparingarna på 8:de hufvudtiteln, och att komitén således kan komma till stånd utan att anslag beviljas af Riksdagen. På det sättet har också utskottet tänkt sig förhållandet, och det ligger en liten skilnad uti, om man tager kostnaden för komitén af besparingarna, eller därför beviljar ett särskildt anslag. Tager man kostnaden från besparingarna, kan man nemligen anse sig hafva inbesparat 5,000 kronor, ty om ett särskildt anslag för ändamålet anvisas, gå besparingarna ändå åt. Deri ligger skilnaden. Ett ytterligare skäl för utskottets afstyrkande af anslaget har varit, att man på det sättet tänkt sig kunna komma derhän, att vi icke behöfde betala stora kostnader för komitéer, utan att Kongl. Maj:t, när behof af utredning i en fråga uppstår, tager dertill nödiga medel af besparingarna, och vi således icke mer behöfva höra talas om dessa hundratuseotal kronor till komitéer.

För min del tycker jag, ehuru jag icke ville emotsätta mig bifall till utskottets hemställan under mom. a), det vara egendomligt, att man tager emot hur många elever som helst i denna högskola. Jag föreställer mig, att man borde sätta en gräns därför, ty så lär icke vara förhållandet vid andra statens läroverk.

Angående frågan i öfrigt har af en talare anförts, att vi här i landet skulle i detta hänseende stå under ogynsammare förhållanden än andra länder. Jag undrar dock, om han dervid tog i beräkning Chalmers' tekniska läroanstalt i Göteborg. Gör man det, så tror jag, att vi i fråga om den statistiska beräkningen af antalet elever på en million invånare stå lika högt som andra länder. Ty dugliga personer utexamineras äfven från denna läroanstalt, och vi hafva i dag beviljat anslag till en andre lärare i mekanik och mekanisk teknologi m. m. vid denna läroanstalt, och det synes mig därför icke vara så farligt med denna sak.

Ett skäl, hvarför vi heller icke böra påskynda en utvidgning af tekniska högskolan, är också det, att man af statistiken ser, att antalet inträdessökande elever för några år sedan icke uppgick till mer än 35. En så stor apparat som den nu föreslagna synes därför icke erforderlig. Vi ansågo saken kunna utredas utan att bifalla Kongl. Maj:ts förslag i den delen; och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Herr talman! Det kan vid första påseendet synes, som om detta lilla anslag icke vore af så stor vikt. Mig deremot förefaller det vara något annat, ty här är icke endast fråga om utredning af en eller annan fråga, som kunde verkställas af läroverket sjelft, utan frågan har en innebörd af betydlig vikt, nemligen den, om vi skola låta den högre tekniska undervisningen stå stilla på sin nuvarande ståndpunkt eller söka utveckla den. Här föreligger tillika det förhållandet, att de båda korporationerna, lärarekollegiet och styrelsen, i flera viktiga punkter rörande undervisningen hafva alldeles olika åsigt. De båda frågor, om hvilka dessa korporationer yttrat sig, äro, som herrarne se af den kongl. propositionen, frågan om elevernas antal och frågan om utvecklingen af undervisningen vid läroverket. Lärarekollegium anser, att det antal elever, som kan antagas vid läroverket och som för närvarande uppgår till 75 årligen, icke motsvarar det antal ingenjörer, landet behöfver, och vi se af den kongl. propositionen på sid. 58, att lärarekollegium förordar, att högskolan måtte utvidgas så, att den årligen skulle kunna mottaga 110 elever i stället för 75. Kollegium anför som skäl därför, dels att, enligt dess åsigt, ett så stort antal elever årligen erfordras för det behof af ingenjörer, industrien kräfver, dels också att med den lokala utvidgning, som denna ökning af antalet elever nödvändiggör och som skulle kunna vinnas genom att beräkna de bostadsvåningar, som finnas i högskolans byggnader, lika väl skulle kunna mottagas 110 till 120 elever som något öfver 75, och att den utvidgning af lärarekrafter, som vore nödvändig för 75, skulle vara tillräcklig för 110 elever. Styrelsen åter anser, att det antal, som hittills kunnat mottagas, är tillräckligt och anför därför också några skäl. Dessa hafva delvis upptagits och bemötts af föregående talare, och jag skall därför icke yttra många ord derom. Jag kan dock icke underlåta att påpeka vigten för just vårt land af en mera utvecklad högre teknisk undervisning. Man får emellanåt se i pressen och höra uttalas, att vår industri står på en jemförelsevis låg ståndpunkt, och detta oaktadt vi kanske mer än flera andra land ega rik tillgång på förvärfskällor, som rent af ligga obegagnade. Förr eller senare måste vi också — åtminstone kan jag icke finna annat — så att säga in- tvingas på mera omfattande industriel verksamhet, på en industriel verksamhet i större skala, än vi hittills haft; och dertill kommer ytterligare, att, såsom man får höra relateras man och man emellan, vår svenska befolkning tyckes rent af hafva särskilda anlag just för denna sorts verksamhet. Vidare skall jag be att få påpeka, att, för så vidt det skall vara möjligt att föra vår industriella verksamhet framåt, så är ju tillgång, och riklig tillgång på ingenjörer nödvändig. Det går icke för sig att först få upp industrien till en högre ståndpunkt och sedan skaffa ingenjörer. Dessa måste finnas förut, annars är det omöjligt att få den industriella verksamheten att höja och utveckla sig.

Styrelsen har vidare anfört, att en stor del af dessa ingenjörer, ända till 30 proc. vill jag minnas det står, lemna landet, och att detta skulle vara ett bevis på, att vi hafva större antal ingenjörer än vi verk-

Ang. utredning om behofvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Ang. utredning om behovet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan. ligen behöfva. Jag har redan påpekat, att denna slutsats icke kan vara riktig, ty det skulle vara sorgligt, om icke till och med en rätt stor del af våra ingenjörer lemnade landet, åtminstone för en tid. Styrelsen tillägger, att de lemna landet och icke komma åter, men detta torde återstå för styrelsen att bevisa. Nog är det troligt, att åtminstone en rätt stor del af dessa resa utomlands för att utveckla sig och utvidga sina studier vid fabriker och verkstäder för att sedan återvända till hemlandet med vidgade vyer och kunskaper. Att en annan del stannar kvar utomlands, är naturligt. Det måste så ske. Hvad som ytterligare talar för att tillgången på ingenjörer icke är så öfverflödigt stor, tyckes vara den omständigheten, att industriella inrättningar icke så sällan komma till stånd i vårt land just med tillhjälp af utländske ingenjörer.

(Forts.)

Den andra punkten, hvari styrelsen och lärarekollegiet äro af olika tankar, rör behovet af skolans vidare utveckling. Lärarekollegiet säger, såsom synes i den kongl. propositionen på sid. 59, att det anser, att denna grundligare omorganisation af högskolan och dess verksamhet under den närmaste framtiden är behöflig, men att det ej är lätt att göra detta, och att den möter sådana svårigheter, som icke genom provisoriska förslag kunna afhjelpas. Och särskildt framhåller lärarekollegiet — hvars ordförande, som bekant, är tekniska högskolans föreståndare — vissa ämnen, i hvilka undervisning meddelas vid andra tekniska högskolor, men som nästan helt och hållet saknas vid tekniska högskolan, eller om sådan undervisning icke saknas, så förfogar man åtminstone i alla fall öfver otillräckliga lärarekrafter. Särskildt påpekar lärarekollegiet, att det icke finnes, någon fackskola för tillämpad fysik af elektroteknik. Och man vet dock hvilken rol elektriciteten spelar inom hela den civilicerade världen! Här är icke fråga om endast telefon, telegraf, elektrisk belysning o. s. v., utan den elektriska kraften kommer allt mer och mer, hvar helst det lämpar sig, till användning inom hela industrien, för så vidt drifkraft finnes, som icke blir för dyr, i hvilket hänseende intet land torde kunna täfla med vårt, ty vi hafva i våra floder och strömmar snart sagdt outtömligt förråd af drifkraft, som just i detta afseende kan komma till användning. Rörande denna punkt, behovet af undervisningens vidare utveckling, yttrar styrelsen icke ett enda ord. Hvad man deraf skall draga för slutsats vet jag icke; men i så väl den ena af dessa punkter som den andra, synes det åtminstone mig, som om man gjorde rättast i att hålla sig till hvad lärarekollegiet ansett vara det rigtige. Styrelsen består, såsom bekant, af framstående män, derom är ingen fråga. Jag vill blott nämna den nuvarande chefen för jernvägsstyrelsen, den förre chefen för samma styrelse och ingenjören Jean Bolinder m. fl. Men det torde dock vara för mycket begärdt, om man fordrade, att dessa personer med den verksamhet de i öfrigt hafva och med den ålder, till hvilken de kommit, skulle besitta samma förmåga som lärarekollegiets medlemmar att bedöma, hvilka insigter industriidkare och ingenjörer för närvarande behöfva.

Det är i sammanhang med detta som jag icke kan underlåta att påpeka en sak, som mer än en gång förekommit mig egendomlig, den omständigheten nemligen, att under det vi göra allt möjligt för att förbättra och utvidga undervisningen vid våra andra högskolor, vid universiteten, och göra allt för att underlätta vägen till dessa för det uppväxande släktet, så göra vi snart sagdt ingenting för att vare sig underlätta tillträdet till den tekniska högskolan eller befordra undervisningen inom densamma. Det har påpekats af en föregående talare, att, om man jemför antalet af dem, som idka studier vid tekniska högskolor — således hvarken vid Chalmerska skolan eller de tekniska skolorna i Norrköping och Malmö, utan jemförelsen gälde, för så vidt jag fattade hans ord rätt, endast högre tekniska läroverk, sådana som i vårt land representeras af tekniska högskolan — så framgår af de siffror han nämnde, att antalet lärjungar vid vår tekniska högskola på, vill jag minnas, en million invånare räknadt, betydligt understeg samma antal vid en hel mängd utländska läroverk, under det en dylik jemförelse i afseende på universiteten visar, att vi stå icke obetydligt öfver till och med det lärda Tyskland.

Ang. utredning om behofvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Jag vill i sammanhang härmed påpeka, att då den stora läroverkskomitén, 1882—1884 års komité, i sitt digra betänkande, upptagande två stora volymer utom bilagorna, talar om läroverken och universitetet och universitetsexamina, och då den försöker ändra den reala undervisningen vid våra allmänna läroverk så, att den blir mera lämpad för den ena eller andra examen vid universitetet, så förekommer i dessa volymer icke på ett enda ställe taladt om tekniska högskolan. Det synes dock, som om tekniska högskolan, då det var fråga om att ordna den högre reala undervisningen vid våra allmänna läroverk, bort i någon mån tagas i betraktande, ty särskildt den högre reala undervisningen har väl sin naturliga utnynning i tekniska högskolan. Men icke på ett enda ställe, med ett enda ord, finner man densamma omnämnd. Det är ett ganska betänkligt, men på samma gång sorgligt fall, att man så litet tänkt på just den vägen. Det synes mig dock, som om den högre undervisning, hvilken särskildt skall hjälpa upp vår industri och föra den framåt, borde lika mycket som den andra vara förtjent af uppmuntran och stöd både från allmänhetens och vederbörandes sida.

Nu är emellertid fråga om tillsättande af en komité för utredningsverkställande, och utskottet har sagt: vi hafva ingenting emot denna komité, vi vilja blott icke lemna medel för densamma, utan Kongl. Maj:t får taga af besparingarna. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har sagt, att det är ondt om besparingar, och det är således ganska problematiskt, om någon sådan komité skall komma till stånd. Skall då vår högre tekniska undervisning blifva lidande på, att vi vägra ett så litet anslag som 5,000 kronor? Närmast skulle en sådan utredning, säger man, kunna göras af lärarekollegiet och styrelsen gemensamt. Men, såsom jag påpekat, så äro styrelsen och lärarekollegiet med skolans föreståndare som ordförande, af olika åsichter just i afseende på den viktigaste punkten. Den ene säger: vi behöfva mera ingenjörer

Ang. utredning om behovet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan. den andre: vi hafva nog sådana; den ene anser, att vi behöfva utveckla undervisningen, den andre anser -- ja, hvad den der vid lag anser har den visserligen icke sagt, men det torde vara åtminstone ursäktligt, i fall man af en dylik tystnad känner sig böjd att draga mindre gynsamma slutsatser.

(Forts.)

Då jag, herr talman, är öfvertygad om, att dessa 5,000 kr. skulle komma att väl förränta sig och mångfaldigt återbetala sig, så anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *De Laval, E. W. Carlson, Nordenfelt, Collander* och *Lyth* instämde med herr Bergman.

Herr Styffe: Huru vida vårt land nu behöfver och kan använda ett större antal sådana ingenjörer, som vid tekniska högskolan utbildas, än derifrån nu kunna utgå, och huru vida läroverket nu kan behöfva utvidgas, för att mottaga ett större elevantal, än som der för närvarande kan undervisas, derom kunna nog åsigterna vara delade. Högskolans styrelse har, såsom ett bevis på att tilloppet af elever under ett och annat år icke ådagalägger ett sådant behof, anfört, att då 1870 endast 39 anmälde sig till inträde vid högskolan, steg antalet inträdessökande 1875 till 161, men sjönk 1881 till 50, och steg förlidet år upp till 128. Dessa siffror, säger styrelsen, ådagalägga, i hvilken hög grad antalet inträdessökande är beroende af den tillfälliga industriella lifligheten i landet o. s. v. Högskolan har emellertid aldrig förut behöft afvisa några elever, som haft för inträde tillräckliga förkunskaper.

En talare på stockholmsbänken nämnde, att styrelsen sagt, att 30 proc. af de under sista nio åren utexaminerade eleverna emigrerat, »för att aldrig mer återkomma». Detta har styrelsen *icke* sagt. Styrelsen har endast sagt, att dessa elever begifvit sig till främmande länder »*samt der tills vidare kvarstannat*». Huru vida de återkomma är naturligtvis omöjligt att säga.

En annan talare anställde en mängd beräkningar för att visa, att antalet elever vid tekniska högskolan var ganske litet i förhållande till antalet dylika elever i främmande länder. Vid anställandet af sådana beräkningar bör man dock vara försiktig. Jag gjorde också förra året en sådan jmförande beräkning med Tyskland. Tyskland är nemligen det land i Europa, som är rikast på tekniska högskolor; det har icke mindre än nio dylika. Jag kom dock till ett annat resultat, än det talaren uppgaf. Jag vill minnas, att i de fackskolor, vid de tyska tekniska högskolorna, som motsvara våra fackskolor, funnos då, på en folkmängd lika med Sveriges, 250 till 270 *tyska* elever. Men man får, som sagdt är, vara försiktig vid sådana beräkningar; ty vid de tyska tekniska högskolorna finnas flera fackskolor, som här saknas, såsom för landtbruk, forstvetenskap m. m., och ofta äfven en afdelning för allmän bildning, som i viss mån motsvarar ett universitet. Bland eleverna finnes ock ett stort antal s. k. hospitanter, som blott i ett eller annat ämne, och stundom endast en kortare tid, begagna undervisningen, men

ändock upptagas de i allmänna berättelserna såsom elever. I Stuttgart t. ex. finnes en afdelning för allmän bildning och der finnas oftalångt öfver 100 sådana hospitanter, hvaribland äfven fruntimmer, som afhöra föreläsningar i estetik eller dylikt. En tredje sak att taga i betraktande är, att många af de studerande vid de tyska tekniska högskolorna äro utländingar, som begifvit sig dit för att studera, men sedermera återvända till sina hemländer, Ryssland, England, Nordamerika o. s. v. Vid polyteknikum i Zürich utgöras 60 proc. af elevantalet af utländingar, det vill säga icke schweizare.

Ang. utredning om behöfet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Man bör äfven taga i betraktande industriens storlek i de särskilda länderna, då man anställer dylika jemförelser. Den tyska industrien är säkert mer än tio gånger större än den svenska. Jag vill blott anföra ett faktum till bevis härför. Värdet af Sveriges export plägar uppskattas till 225 å 250 millioner kronor, men värdet af Tysklands export till nära tre milliarder kronor. Här är dock blott fråga om egen export, det vill säga export af egna alster, icke af transitogods. Och då vår export till största delen består af trä och dylika föga förädlade varor, så utgöres den tyska exporten till större delen af mera förädlade fabrikkat. Endast Tysklands export af textil-ännen och varor deraf uppgår till ett värde af en milliard mark. Jag tror därför, att om man tager hänsyn till vår folkmängd och storleken af vår industri, så kan man icke påstå, att vårt land *nu* har behof af ett större antal ingenjörer, än som för närvarande kunna vid tekniska högskolan härstädes utbildas.

Det anmärktes, att omkring 30 procent af utexaminerade elever under de nio sista åren gått till främmande länder och der tills vidare stannat qvar, men detta har skett, oaktadt antalet af ordinarie och specialelever under dessa år i medeltal icke öfverstigit 156. Läroverket kan emellertid nu lemna undervisning åt ända till 230 *ordinarie* elever, eller omkring 50 procent flera sådana, än det under nämnda år haft. En begränsning af elevantalet är dock i alla händelser nödvändig. Intet läroverk i verlden kan mottaga ett obegränsadt antal elever. En sådan begränsning är här så mycket nödigare, som i vårt land årligen kreeras en så stor mängd studenter, och det väl icke är otänkbart, att t. ex. en femtedel af dessa under ett år, då konjunkturerna för industrien äro gynsamma, skulle kunna söka inträde i tekniska högskolan. Men icke lärer man kunna så mycket utvidga läroverket, att der skulle kunna såsom elever mottagas alla, som någon gång *tillfälligtvis* kunde tillströmma. Detta kan åtminstone icke jag tillstyrka.

Men frågan gäller nu icke blott, huru vida läroverket bör utvidgas för att det må kunna mottaga ett större antal elever, än för närvarande der kan mottagas, utan den gäller enligt min uppfattning lika mycket, huru vida icke flera nya läroämnen böra vid högskolan upptagas, eller om der icke borde inrättas åtminstone en ny fackskola, nemligen för elektroteknik, såsom redan förut af en talare här påpekats. Elektriciteten har, såsom han antydde, under sista decenniet fått en stor, icke förut anad, tillämpning på nästan alla områden af teknisk verksamhet. Den användes numera ej blott för telegrafering, telefoni och belysning, utan

Ang. utredning om behofvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan. äfven för öfverföring af kraft på långa afstånd, för uppsamling och magasinering af kraft, medelst s. k. accumulatorer, hvilka man sedan kan transportera till det ställe, hvarest drifkraft behöfves, och slutligen äfven inom flera grenar af metallurgien och den kemiskt tekniska industrien. Man har därför också vid flertalet af de tyska tekniska högskolorna upprättat särskilda lärostolar för elektroteknik och försett dessa med egna laboratorier m. m. Vid vår tekniska högskola deremot finnes blott *en* lärare i både allmän och tillämpad fysik, och till tillämpad fysik hörer icke blott elektroteknik, utan äfven tillämpad värmelära, hvilken åter omfattar den vigtiga läran om byggnaders uppvärmning och ventilering m. m. Men äfven i andra riktningar behöfver undervisningen vid tekniska högskolan härstädes förbättras och fullständigas, i synnerhet i de båda byggnadsskolorna, och högskolans styrelse och lärarekollegium har mer än en gång tillåtit sig till Kongl. Maj:t ingå med underdånig framställning derom. Att en utvidgning i denna mening är af behofvet påkallad, derom tror jag att alla sakkunige äro ense, och en utredning, huru en sådan utvidgning lämpligen skall kunna åvägbringas, kan därför icke vara annat än önskvärd. En sådan utredning är emellertid förenad med kostnader, och då nu hvarken läroverket har nödiga medel dertill, ej heller sådana, efter hvad vi från statsrådsbanken hört, äro att förvänta af Kongl. Maj:t, anhåller jag att kammaren behagade bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr Herslow: Herr talman! Jag skulle icke hafva mycket att invända mot det yrkande utskottet här gör, därför att jag anser detta yrkande kunna grundas på *en* sats i utskottets motivering, hvilken torde vara riktig. Ty värr är emellertid denna motivering, ehuru endast bestående af två satser, så beskaffad, att den blott till ena hälften är riktig; dess andra hälft är det icke. Och då detta betänkande möjligen kan hafva samma betydelse genom motiveringen som genom yrkandet, anser jag mig skyldig att uttala en gensaga mot den obefogade delen af denna motivering.

Utskottet säger, »att Kongl. Maj:t icke torde sakna medel för bestridande af de för en sådan utrednings åstadkommande nödiga utgifter». Det tror jag. Utskottet säger deremot, att man med skäl kan betvifla, »huru vida någon utvidgning af läroverket åtminstone för närvarande är af omständigheterna påkallad». Det tror jag icke!

För att få reda på, huru vida en sådan utvidgning är af behofvet påkallad, anser jag att man bör göra tre frågor. Den första är den: hafva, sedan läroverket byggdes och först organiserades, sådana förändringar inträffat i dess organisation, att det nu måste förväntas vara trångt inhyt och följaktligen kräfva utvidgning?

Läroverket byggdes, om jag minnes rätt, åren 1860 till 1863. Det hade då endast tre fackskolor, en mekanisk, en kemisk och en fackskola för vatten- och vägbyggnadskonst. År 1866 beslöt Riksdagen, att bergsskolan i Falun skulle flyttas dit. Flyttningen verkställdes 1869, då läroverket således fick en fjerde fackskola. Visserligen uppfördes då en

byggnad, afsedd för bergskolan; men de två första studieåren arbeta äfven bergskolans elever i den stora byggnaden. Sedan omorganiserades läroverket och blef då år 1877 hvad det förut icke varit, en teknisk högskola. Då inrättades der en femte fackskola, nemligen, för byggnadskonst. Samtidigt blefvo flere af lärokurserna utvidgade från tre- till fyra-åriga, nemligen både fackskolorna för byggnadskonst äfvensom för mekanik, om jag minnes rätt. Resultatet häraf blef, att den byggnad, som ordnats för nio klasser med nödiga undervisningslokaler, laboratorier etc., den hyser nu femton årsklasser. Att detta måste skapa trånghet är väl alldeles gifvet. — Detta i fråga om de förändringar, som i den förflutna tiden skett och som synas påkalla en utvidgning. Hvad beträffar framtiden och den utvidgning, densamma kräfvor för nya läroämnens införande, kan jag bespara mig att tala derom. Jag behöfver endast återropa just den siste talaren sjelf, som i det hänseendet tydligt visade nödvändigheten af en utvidgning. Om nu, lika mycket i följd af de förändringar den förflutna tiden medfört som med hänseende till de fordringar framtiden ställer, nya lokaler oundgängligen behöfvas, kan det då »ifrågasättas», huru vida utvidgning af läroverket erfordras?

Den andra frågan är den: har det redan visat sig, att lärjungarnes antal genom tillströmning blifvit så stort, att skolan blifvit för trång? Den frågan, mine herrar, besvaras i detta betänkandes mom. a). Vi hafva der sett, huru regeringen, efter det läroverkskollegiet sagt: vi kunna icke mottaga flere, svarat, ni måste göra det, huru ni än provisoriskt kunna ordna eder. Det skall ske, har regeringen bestämt, och på eget ansvar förskottsvis anvisat medel för utvidgningen. Denna regeringens åtgärd hafva Riksdagens båda kamrar nu utan ett ord till gensaga godkänt. När så är fallet, kan det då »ifrågasättas», om här finnes ett behof af utvidgning eller ej?

Men, säger läroverkets styrelse: det der behofvet beror på en tillfällighet. Det har icke visat sig konstant under en följd af år. De inträdessökande kunna visserligen gå upp ända till 161, men det kan ock nedgå ända till 50. Ja, det är sant, att här liksom i andra skolor, ja mera än i de flesta andra skolor, antalet inträdessökande vexlar och måste vexla. Men — och här min tredje fråga — kan man förutse, eller kan man icke förutse, att i det hela en konstant tillökning måste vara att vänta? För att besvara den frågan ber jag att få återropa mig på de siffror, den talare, som började diskussionen, anförde. Betydelsen af dessa siffror har man emellertid försökt taga bort, först och främst genom att erinra, att han icke medräknade Chalmerska slöjdskolan, som också skapar dugliga elever och som, det menar äfven jag, i fråga om sina lärjungars utbildning, inom vissa fack bör likställas med tekniska högskolan. Nå väl, jag är lyckligtvis i tillfälle att i denna del komplettera förstnämnde talares siffror. Inberäknadt Chalmerska slöjdskolans elever finnas i vårt land 68 tekniska högskolelever på millionen. I Danmark är, som nämndt, motsvarande antal 125. I Tyskland varierar det, inom olika stater, mellan 84 och 140.

Ang. utredning om behofvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Ang. utredning
om behofvet af
och sättet för
utvidgning af
tekniska hög-
skolan.

(Forts.)

Men, yttrade den siste talaren, det vore mycket svårt att här göra en riktig beräkning; man finge vara synnerligen varsam; och han erinrade derom, att vid de tyska läroverken funnos många främlingar äfvensom åtskilliga hospiterande damer, hvilka lätt kunde komma med i slutsumman och göra den förvillande. Jag ber att få förklara för honom, att i dessa af mig anförda siffror, hvilka i allt äro desamma som den förste talarens, äro icke medtagna hvarken främlingar eller »hospiterande damer» och icke heller andra elever än just sådana, som äro i egentlig mening teknologer och gå i just sådana läroverk, som motsvara vår tekniska högskola. Der äro alltså likaledes undantagne de, som tillöra tillämpnings- eller de speciella skolorna, äfvensom de, hvilka i de allmänna fackskolorna eller tekniska läroverken studera någon bransch, som vi icke hafva upptagen i vår tekniska högskola, t. ex. en afdelningen för farmaceuter. De siffror som anförts äro således fullt bevisande. De angifva, tyckes mig, att man omöjligen har rätt att anse den ökade tillströmningen till vår tekniska högskola såsom något rent tillfälligt, ty vi måste för att komma i jemnhöjd med andra länder onekligen få ett större antal, och då vi hafva kanske större obegagnade rikedomskällor än något annat land, och då vi hafva ett folk med ovanligt goda anlag för mekaniska och tekniska studier, så vore det märkvärdigt, om vi icke *en* gång skulle få den kraft, lif och företagsamhet inom vår nation, att vi med full kraft och i jemnhöjd med andra nationer kasta oss in på den vägen, om icke ungdomen sloge sig in på att här göra sig och fosterlandet sin intelligens till godo. Det är icke lyckligt, att, medan ett femtiotal på millionen egnar sig åt att befordra våra näringar, vi hafva mer än tolf gånger så många, som egna sig åt embetsmannabanan. Det ser ut som fasthölle man mycket envist den uppfattningen, att kronans kaka är bättre att exploitera än någon annan rikedomskälla här i landet. Emellertid, och efter det svenska nationen länge lidit af öfverfyllnad å den lärda banan, synes nu hafva börjat en kraftig strömning, som drifver ungdomen in på andra riktningar. Skall det vara tekniska läroverksstyrelsen, skall det vara Riksdagens Andra Kammare, som sätter sig emot den strömningen?

Jag skulle ock gerna vilja tillägga ett ord till hvad redan yttrats med afseende å läroverksstyrelsens uttalande om den stora spillprocent, som deras undervisning lemnar, de der trettio procenten, som måste exporteras, därför att det icke finnes rum för dem här ilandet. Först och främst är väl klart, att skola vi få en blomstrande industri, så måste vi hafva riklig tillgång på dugande krafter, ty det är dessa, som drifva fram industrien. Jag kan af egen erfarenhet försäkra herrarne, att den tillgången ännu ej är riklig, att det tvärt om är mycket svårt att få fatt i sådana svenska krafter, då man behöfver dem, och att man mycket ofta vid mekaniska verkstäder och större industriella anläggningar får lof att i Tyskland och England uppsöka hvad man behöfver.

Att en stor del af våra egna ingenjörer gå ut ur landet är visst sant, men det göra de mycket ofta för att avsluta sina studier. Jag känner personligen tvenne ynglingar, hvilka nyligen slutat sina studier

vid tekniska högskolan. De äro dugtiga pojkar och söner till burgna föräldrar, och de hafva båda begifvit sig utomlands; men de reste visst icke ut derför, att det icke fans någon plats för dem här i landet, ty föräldrarne kunde nog hafva skaffat dem anställningar, men den ene för till Amerika för att der studera mekanik, och den andre gaf sig af till en verkstad i Paris, der det experimenteras med kraftöfverföring medelst elektricitet. Han började såsom simpel arbetare, arbetade sig så upp till förman och är nu tredje man vid verkstaden. Han anser sig nu färdig der och har derför sökt stipendium för att få resa till Schweiz och Tyskland, der de hafva stora anläggningar i den vägen; men sedan hoppas han till Gud att få komma hem igen till Sverige. Och han är då värd att få tillbaka.

Detta visar att just bland de 30 procent, som gå ut och som högskolans styrelse anses spilda, finnas kanske de värdefullaste produkter af hela dess läroverksamhet. Jag vill tillägga ytterligare ett ord: dessa 30 procent af den tekniska högskolans elever, de äro nog lyckliga att kunna taga sig fram ute, om de icke kunna föda sig hemma i Sverige. Tro icke herrarne, att det blir en spillprocent af mer 30 procent af den massa, som ligger vid universiteten? Men de stackarne kunna icke gå ut; de kunna icke vinna sitt bröd annat än på embetsmannabanen och i eget land. De andra hafva verlden öppen för sig. Gå de ut och komma sedan hem med vidgad erfarenhet, så äro de oss till gagn! Stanna de då verkligen ute i främmande land, ja, så hedra de ofta der det svenska namnet och äro sålunda äfven då oss till gagn.

Det är föga viktigt, huruvida man beslutar i enlighet med utskottets eller reservanternas förslag. Men hvad som är viktigt, det är de många uttalanden, som här gjorts och de instämmanden deruti, som skett och hvilka alla betyga, att vi här i kammaren icke dela den mening, som framskymtar i utskottets motivering, att vi tvärt om i stort antal hysa den åsigten, att vår tekniska högskola bör med all kraft upprätthållas och vidgas, att vi vilja främja en utveckling, som för vårt land är af så stor vikt.

Jag vill alltså icke göra något yrkande, men jag är alla de talare tacksam, som uttalat den mening, som jag nu hemställt, och hvilken jag vet delas af en mycket stor del af Sveriges befolkning.

Herr Elowson: En ledamot i statsutskottet har under debatten upprepat det argument, som utskottet använt i sitt utlåtande på sidan 58 mot det begärda anslaget för åvägbringande af utredning angående behofvet af och sättet för en utvidgning af tekniska högskolan, nemligen att det med skäl kunde ifrågasättas, huruvida någon utredning af läroverket åtminstone för närvarande vore behöflig, äfvensom att, derest Kongl. Maj:t skulle anse en utredning i detta hänseende erforderlig, Kongl. Maj:t icke torde sakna medel till bestridande af de för en sådan utrednings åstadkommande nödiga utgifter. Detta sistnämnda skäl, uttaladt af statsutskottet, synes mig ifrån konstitutionel synpunkt något egendomligt.

Ang. utredning
om behöfvet af
och sättet för
utvidgning af
tekniska hög-
skolan.

(Forts.)

Utän tvifvel har Kongl. Maj:ts regering städse med uppmärksamhet följt den tekniska undervisningen, men Kongl. Maj:ts regering fick en särskild anledning härtill förliden höst, då från åtskilliga lärjungars målsmän besvär inkommo deröfver, att lärjungarne, ehuru berättigade till inträde vid det tekniska läroverket, dock icke blefvo antagna. Genom Kongl. Maj:ts åtgärd åstadkoms äfven, att dessa lärjungar redan under påföljande oktober fingo komma i åtnjutande af undervisning vid tekniska högskolan. Det synes sålunda konstateradt, att en utvidgning af den tekniska undervisningen är behöflig.

Jag vill nu fästa mig vid den konstitutionella synpunkt, som onekligen ligger i det af utskottet framhållna argument. Utskottet menar, att Kongl. Maj:t mycket väl kan tillsätta en komité, tills vidare utbetala medel till de kostnader, som af denna komité föranledas, och sedan anmäla detta för Riksdagen med anhållan att Riksdagen ville utanordna dessa medel. Utän tvifvel hade Kongl. Maj:ts regering kunnat gå så till väga, men jag finner det konstitutionelt rättigare, att då regeringens särskilda uppmärksamhet sistliden höst blef fäst på denna angelägenhet, regeringen, såsom skett, beslutat hos Riksdagen äska de medel, som erfordras för en utredning, ty om en dylik utrednings behöflighet äro såväl lärarekollegiet som styrelsen vid tekniska skolan eniga.

Det synes mig ock vara en glädjande företeelse att den tekniska undervisningen i vårt land behöfver en utvidgning, ty det är ett allmänt känt faktum, att den industriella utvecklingen i Sverige icke står synnerligen högt, hvilket till en del torde bero derpå, att undervisningen, ehuru i sig själf god, icke är tillräcklig. Den tekniska bildningen och den industriella utvecklingen gå otvifvelaktigt hand i hand och betinga hvar andra vaxelvis, men den teoretiska utbildningen måste gå före. Nu är emellertid förhållandet, att den tekniska bildningen, om också god, sådan den lemnas, dock är otillräcklig, först och främst derför, att denna undervisning icke kan meddelas åt alla de lärjungar, som åstunda att komma i åtnjutande deraf, och i andra rummet derför, att den icke meddelas i ett tillräckligt antal läroämnen. Det har framhållits här, att vid vårt lands tekniska högskola finnes blott en lärare i fysik, både allmän och tillämpad, och detta synes mig vara otillräckligt. Man hade erinrat derom att en kraft, nemligen elektriciteten, under senare tider ådragit sig en särskild uppmärksamhet. Ja, mine herrar, för min del är jag öfvertygad, att den tid icke är aflägsen, då den elektriska kraften skall drifva fram plogen öfver åkerfälten. Den elektriska kraften användes redan nu till många ändamål, i jordbrukets tjenst ännu må hända mindre, men utan tvifvel kommer den att framdeles tjena äfven jordbruket.

Man diskuterade i denna kammare på förmiddagen om undervisningen i folkskolan. Denna undervisning är tvifvels utan god. Undervisningen vid våra allmänna läroverk är tvifvels utan också god, likaså universitetsundervisningen. Jag tror, att det är synnerligen väl stäldt för den *teoretiska* undervisningen i vårt land. Men det är enligt mitt förmenande icke lika väl stäldt för den *praktiska*, den högre tekniska

undervisningen; och detta är tvifvels utan till stor skada för vårt land. Sveriges befolkning eger naturliga anlag för mekaniska och industriella sysselsättningar. Men den får ej tillräcklig ledning utaf utbildade ingenjörer. Detta är en brist uti vår tekniska bildning. Herrarne må förstå mig rätt. Jag klandrar icke den tekniska bildning, som gifves. Jag har förut sagt, att denna är god i sig sjelf. Men den meddelas åt ett för litet antal lärjungar och af ett för litet antal lärare. Då så är, mine herrar, att den tekniska undervisningen behöfver utvidgas och det icke kan vara annat än glädjande för oss, att behof i detta afseende gjort sig gällande, kan jag icke finna det öfverensstämmande med god konstitutionel anda att motsätta sig den begäran, Kongl. Maj:ts regering i denna punkt framställt.

Ang. utredning om behöfvet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan.

(Forts.)

Jag anhåller därför, herr talman, om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr talmannen, hvilken emellertid uppkommit och öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lemnade härefter ordet till

Herr Hedin, som anförde: Herr talman! Om jag icke hörde allt för orätt, var det med ett lindrigt missnöje i rösten, som en ärad statsutskottsledamot anmärkte, att Kongl. Maj:t hade vidtagit en *ovanlig* åtgärd, då Kongl. Maj:t af Riksdagen begärt penningar, dem Kongl. Maj:t till äfventyrs lätt kunnat anskaffa för ett företag, som det ankommer på Kongl. Maj:t sjelf utan Riksdagens hörande att besluta om, nemligen till en utredning i fråga om den högre tekniska undervisningen i vårt land. Det kan hända, att åtgärden är ovanlig, men den torde ej vara exempellös. Och om den är ovanlig, så betyder icke det, att den är förkastlig eller klandervärd. Det skulle — jag framställer det såsom ett tankeexperiment — kunna vara möjligt, att för den s. k. ovanliga åtgärden funnos ovanliga skäl, som därför icke upphöra att vara giltiga. De af kammarens ledamöter — jag tror det var samtliga här närvarande — som med uppmärksamhet åhörde hvad som anfördes af den ärade representanten för Örebro, dels i raderna, dels äfven kanske mellan raderna af hvad han yttrade, torde hafva kommit under fund med några af dessa skäl. Några andra skulle hvar och en kunna finna lätt nog genom att kasta en blick under rubriken »Tekniska högskolan» i vår statskalender. Men vare dermed huru som helst. Den fråga, kammaren nu har att besvara, är i sjelfva verket ofantligt enkel. Ett faktum är, att herr departementschefen ansett en utredning behöflig; jag skulle vilja ändra ordalagen derhän, att en utredning är i hög grad nödvändig, trängande nödvändig och bör ske snart. Ett faktum är vidare, att herr departementschefen nyss för kammaren utvecklat de skäl, hvarför han föredragit att af Riksdagen begära ett anslag för denna utredning, samt att departementschefen begränsat kostnaden till en uppgifven och fixerad summa, som således icke kommer att öfverskridas och hvilken i sjelfva verket är obetydlig. Mig synes, att ett så lojalt tillvägagående påkallar från Riksdagens sida ett annat svar än det, jag måste säga, något snäfva

Ang. utredning om behovet af och sättet för utvidgning af tekniska högskolan. tillbakavisande, som förekommer i statsutskottets hemställan; och den omständigheten är, oberoende af förut anförda sakskaäl, för mig ytterligare en anledning att anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr Ljungman: I liket med den näst föregående talaren anser äfven jag, att det klander, som uttalats mot regeringen för att den begärt anslag till en komité, icke är fullt befogadt. Det är min öfvertygelse, att, om ett sådant sätt varit tillämpadt förut, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu använt, så hade våra komitéer helt säkert icke blifvit så många, så långvariga eller så kostsamma, som hittills varit fallet. Jag tror således, att detta hans be-
teende förtjenar att efterföljas.

Vid diskuterandet af denna fråga har man, synes mig, fäst väl mycken vikt vid den omständigheten, att det äfven är fråga om att bereda tillfälle till undervisning vid högskolan, *sådan* den nu är beskaffad, åt några få tiotal elever utöfver det antal, för hvilket högskolan nu är inrättad. Mig synes detta vara en jämförelsevis underordnad fråga. Ty gälde det icke något annat, borde den saken kunna klargöras utan någon komité. Hvad här egentligen är fråga om är att få utredt, huru tekniska högskolan må kunna utvecklas derhän, att den kommer i jernhöjd med tidens ökade fordringar. Det är därför nödvändigt, att ett par fackmän skickas till utlandet för att inhemta den speciella erfarenhet, som är nödvändig för att på bästa sätt åstadkomma de nya anordningar vid högskolan, som äro oumbärliga för det nämnda ändamålets ernående. Då det naturligtvis ligger den största vikt uppå att utveckla vår industri, om det missförhållande, herr Styffe påvisat i afseende på exporten, skall blifva häfdt, så anser jag, att man icke kan göra klokare än att bevilja ett anslag, som bör leda der hän, att den allra viktigaste bland de faktorer, som äro af nöden för vår industris utveckling — nemligen ökade tekniska insigter — också kommer att stå vår industri till buds.

Jag yrkar därför bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena framstälde herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 57 punkten mom. b) af utskottets utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit Kongl Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Röstsedlarne uppräknades och visade 70 ja, men 115 nej; och hade kammaren alltså, med afslag å utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkterna 58—61.

Biföllos.

Punkten 62.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till *om- och nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus*, på i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1890 omförmälda villkor, bevilja 385,000 kronor, deraf att utgå under år 1891 35,000 kronor; men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot herrar greffe *G. Sparre, C. E. Casparsson, friherre B. A. Leijonhufvud, H. P. P. Tamm, E. V. R. L. Köningsfeldt, O. W. Odelberg, greve E. C. A. Piper, F. Boström, P. J. von Ehrenheim, V. N. Ekenman, R. G. von Hedenberg och K. Bohnstedt* hemställt,

»att Riksdagen må till om- och nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus bevilja ett anslag af 385,000 kronor, samt deraf på extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 35,000 kronor, med villkor att, förr än någon del af statsbidraget för ändamålet utbetalas, dels akademien visar sig kunna på sätt, som af Kongl. Maj:t godkännes, anskaffa och tillskjuta ett byggnadsbidrag af 200,000 kronor, dels ock fullständiga ritningar till den ifrågavarande byggnaden blifvit af Kongl. Maj:t fastställda.

Efter föredrageing af punkten begärdes ordet af

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, som yttrade: Mina herrar! Samtliga utskottsledamöter från denna kammare hafva varit eniga om att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt. Då jag vågar tro, att de skäl, som statsutskottet härför anfört, äro af beskaffenhet att kunna, snart sagt, samtliga förklaras mindre dugande, så önskar jag att något vidlyftigare inför denna kammare få framlägga mina åsikter, på det att det må stå hvar och en fritt att granska dem och finna, huruvida de skäl, som af statsutskottet blifvit anförda, äro kraftigare och bättre än de motskäl, för hvilka jag skall be att nu något få redogöra.

Det är på den 66:te sidan, som statsutskottet framställer sina skäl. I den första punkten i första stycket på denna sida erkänner utskottet,

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna hus. att numera hvar och en måste afstå ifrån den tanken att öfvergifva den nuvarande tomten och förlägga akademien med dess verksamhet till en annan. Efter utredningarna 1876 i afseende på den donation, som Meijer gifvit, har det ställt sig klart och tydligt -- en sak som då

(Forts.)

icke var klar -- att staten med afseende på denna egendom, så vida staten vill behålla densamma, måste helt och hållet rätta sig efter de vilkor, som förekomma i donationsurkunden. En rubbning af dessa ger genast anledning till en process med de efterlevande arfvingarne, eller, om några sådana icke skulle finnas, med frimurarebarnhuset.

Och föreskrifterna äro, såsom jag snart skall visa, så tydliga och ovedersägliga, att derom ingenting är att anmärka.

Jag ber att få fasthålla uppmärksamheten härvid, ty i en senare punkt söker man dock göra skilnad mellan akademien och akademiens verksamhet, mellan akademien såsom ett slags lös institution för sig och akademien såsom varande en samling af statens lärare för de unge män, som studera måleri, skulptur och arkitektur.

Sedan heter det i andra punkten: »Frånsedt att, på sätt vid framläggandet af 1876 års förslag jemväl af vederbörande erinrades, akademiens nuvarande tomt i följd af sjelfva läget i närheten af höga hus mindre väl torde lämpa sig för uppförandet af en byggnad af ifrågasvarande slag» o. s. v. Jag ber att få stanna midt i meningen för att genast här säga, att just genom den ritning, som af Kongl. Maj:t blifvit granskad och gillad, all fara för beroende af de kringliggande höga husen derigenom här undanrödjas. Ty om huset i fasaden blir fyra våningar högt, och flyglarna dragas upp till en höjd af tre våningar i likhet med den gamla hufvudbyggnaden och erhålla takbelysning, kommer hela den del af huset, som är afsedd för atelierer, att vara alldeles frigjord från hvarje beroende af de närliggande höga husen vid Akademiegränden och Nya Kungsholmsbrogatan. Och detta gäller icke allenast för den närmaste tiden, utan för all framtid, enär, såsom hvar och en lätt kan finna, i följd af tomtens nuvarande läge aldrig någonsin något hus skall kunna komma att läggas framför dettas fasad åt strömmen till. Af tomtens läge har man alltså ingen olägenhet.

Så kommer sedan en mycket viktig punkt, den der det heter:» Då staten icke eger eller ens synes kunna förvärfva denna tomt» -- Äfven nu ber jag att få stanna här och uppläsa en del af tredje punkten i Meijerska donationsbrevet: »Är jämväl min välmentade afsigt, at detta hus alltid skall till Academiens tjänst och boning blifva orubbadt: men skulle i framtiden af någon oförmodad händelse tima, at denna Academie Inrättning uphörde eller Akademien uthystes derifrån, och huset till något annat behof, enskildt eller allmänt, brukades, tå uphörer ock Academiens och Publici äganderätt dertill.» Herrarne torde veta, att »Publici» då för tiden var den vanliga benämningen på staten. Denna tomt eges sålunda genom donationen icke blott af akademien, -- hvilken såsom en statens inrättning kan sägas egas af staten, som från första början aflönat dess lärare, alldeles på samma sätt som staten underhåller lärarne vid läroverken -- utan, enär donationsbrevet

Staten tydligt om »Academiens och Publici äganderätt», af staten. Staten *eger* således tomten och behöfver icke sträfva efter att förvärfva den. Staten *kan* mista tomten, men endast om akademien med dess »tjänst» eller »Inrättning», såsom det heter, af staten derifrån förflyttas. Detta är ju en åtgärd, som helt och hållet beror på staten sjelf; och då svenska staten väl aldrig måtte komma i så dåligt tillstånd, att den nödgas nedlägga en akademi, som den en gång upprättat — hvilket sista är ett kännetecken på att en stat är väl ordnad, och hvartill motstycken finnas i alla europeiska stater —, så lär väl staten aldrig underlåta att uppfylla detta lätta vilkor: att på den skänkta tomten hafva sin akademi för de fria konsterna och sitt läroverk förlagda.

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Vidare heter det: »att de förutsättningar, under hvilka densamma kan disponeras för uppehållande af statens konstskola, äro af en ganska sväfvande och oviss natur», så att »det ur statens synpunkt skulle vara ett ganska vågadt steg att offra ett så stort belopp.» Jag har fåfängt ansträngt mig för att fatta, hvilka dessa förutsättningar af sväfvande och oviss natur skulle vara; och på hemställen i Första Kammaren, att någon derom ville upplysa mig, fick jag icke något svar. Skulle dock finnas några sådana, som äro för mig obekanta, är jag nästan öfvertygad om, att de derför icke äro ovederläggliga. Men jag tviflar på, att en nöjaktig förklaring kan gifvas derpå. — »Ett vågadt steg» — ja, det torde framgå redan af hvad ur testamentet blifvit uppläst, att steget alls icke är vågadt. Vill staten förlora tomten, som är af stort värde, så är det mycket lätt. Men vill staten behålla den, så är det ännu lättare, ty då behöfver den blott låta saken vara som den är.

»Om också», heter det vidare, »för öfrigt staten må anses ega skyldighet att tillse, att dess ifrågavarande läroverk erhåller tidsenliga och lämpliga lokaler», så lär det å andra sidan icke vara någon statens skyldighet, att »efter de rikliga donationer, som kommit akademien till del, bekosta en byggnad för akademiens enskilda behof». Hvad de rika donationerna beträffar, om dermed menas något annat än den Meijerska donationen, så äro de allesammans, dessa, som äro både många och rikliga, bestämdt afsedda till stipendier och hafva aldrig kunnat användas till något annat än detta, så att af dem således icke något kan tagas till reparation eller ombyggnad. Akademiens »enskilda behof» åter, som omtalas, vet jag knappast, hvilka de äro. Här är begärdt af Kongl. Maj:t anslag till *läroverkssalar*, emedan de nuvarande af alla, äfven af dem, som motsätta sig detta anslag, anses och för längesedan af Riksdagen hafva blifvit ansedda för odugliga både i afseende på utrymme och sundhet. Dessa kunna icke anses såsom något akademiens enskilda behof, och icke heller det utrymme, som erfordras för *undervisningsmaterielen*, hvilken i synnerhet hvad angår skulptur är af ganska vidlyftig och skrymmande beskaffenhet, ej heller lokal för biblioteket. Möjligen skulle man härmed afse den s. k. sessionssalen för akademiens sammankomster. Hvad akademiens *enskilda behof* således angår, så synas dessa vara mer än tillräckligt tillgodosedda med de redan befintliga flygelbyggnaderna.

*Ang. anslag
till nybyggnad
af akademiens
för de fria
konsternas hus.*

(Forts.)

Man kan må hända ifrågasätta, om staten någonsin förut gjort någonting för husets om- eller tillbyggnad. Derpå kan jag svara, att det har den visst gjort, ehuru visserligen i sjelfva verket mycket litet. Men under samma tid har akademien af sina egna besparade medel upprepade gånger utgifvit icke ringa summor såsom bidrag till behöfliga ombyggnader och reparationer. Det kan sålunda icke anses vara någonting nytt, då akademien nu erbjuder icke mindre än 200,000 kronor till hjälp åt staten i och för ombyggnaden. Akademien gaf år 1843 ett belopp af 8,000 riksdaler banko till reparationer, år 1844 en lika stor summa, år 1845 8,500 riksdaler, år 1846 16,634 riksdaler, år 1847 11,000 riksdaler, år 1848 en mindre summa samt 1849 åter en, allt banko. Samtidigt dermed eller i början af år 1841 gaf staten ett bidrag af 30,000 riksdaler banko; och staten har sedermera tre särskilda gånger, och senaste gången helt nyligen, lemnat bidrag å till hoga 27,600 kronor.

Man kan nu fråga, hvarifrån akademien fått dessa penningar, som de sålunda utgifvit, och anse att, om akademien till sitt förfogande har så rikliga medel, så borde akademien sjelf draga försorg om den erforderliga om- och nybyggnaden. Jag skall i detta afseende anhålla att få upplysa kammaren derom, att under de torftiga omständigheter, hvari akademien i början af sin tillvaro befann sig — och jag skall sedan derom vidare yttra några ord — fick akademien af dåvarande kronprinsen, sedermera konung Carl XIV Johan emottaga en gifva af 10,000 riksdaler banko, som akademien beslöt att förränta, hvilket den ock gjorde ganska länge. Denna summa med upplupna räntor i förening med influtna hyresbelopp från uthyrda lokaler har gjort, att akademien kunnat af dessa medel lemna betydande bidrag till förenämnda ombyggnader och reparationer. Men akademiens intresse för läroverket gick en gång ännu längre; ty efter Gustaf den tredjes tid, då de små löner, som professorerna vid akademien då hade, gjordes ännu mindre, så afsade sig professorerna en del af dessa sina löner för att derigenom få i hop de nödiga belopp, som erfordrades för oundgängliga reparationer. Det har i öfrigt ofta visat sig, att akademien ådagalagt stort intresse och gjort ganska stora upoffringar för att hålla det, som för hvarje institutien är nödvändigt, nemligen undervisningslokalerna, i tillbörligt skick.

Statsutskottet säger i nästa punkt, att det enligt utskottets förmenande finnes ett lämpligt sätt att lösa den förevarande byggnadsfrågan, bestående deri, att i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t år 1876 föreslog, på staten tillhörig tomt uppfördes en särskild byggnad för läroverkets behof, medan å andra sidan man borde låta akademien stanna kvar i dess nuvarande hus samt låta akademien reparera det samma bäst den gitte. I anledning deraf får jag säga, att det utskott, som vid 1876 års riksdag yttrade sig öfver denna fråga, och hvilket yttrande också blef af nämnda riksdag accepterad, enligt min mening hade en betydligt mera riktig uppfattning. Det heter nemligen i det då afgifna utlåtandet, att »det vore med statens fördel mer öfverensstäm-

mande, om i stället den nya byggnaden, på det att akademiens verksamhet icke skulle behöfva splittras genom fördelning uti tvenne från hvarandra aflägsset belägna byggnader, uppfördes till omfång, att den blefve för alla akademiens behof tillräcklig». Jag är fullt öfvertygad derom, att I, mine herrar, insen, att detta också är det enda rigtiga, att alla akademiens behof må kunna på ett och samma ställe tillgodoses. Då härtill kommer, att enligt den kongl. propositionen icke något utrymme är afsedt för inhysande af direktör eller lärare eller sekreterare, utan att allt är afsedt för läroverket, så framgår här af, att den föreslagna nybyggnaden, i fall kongl. propositionen derom vinner bifall, kommer att erbjuda stora och tidsenliga lokaler icke blott för det närvarande utan äfven för framtiden, och, om än en del lokaler till en början komme att stå tomma, så kunna ju dessa reserveras för mera aflägsna behof. En sak, som förefaller mig ännu mera märkvärdig, är den, att detta läroverkshus, — om hvilket man ifrågasatt, att detsamma skulle uppföras någonstädes, man ej vet hvar, på någon staten tillhörig lämplig tomt, förmodligen under den förutsättningen att få densamma till skänks, ehuru denna förutsättning torde vara något vågad, — säkerligen icke kommer att kosta mindre än den i 1876 års förslag beräknade kostnaden för läroverksbyggnaden, och hvilken kostnad då befans uppgå till 396,000 eller nära 400,000 kronor. Således skulle läroverkshuset ensamt, skildt från och uppfördt på annan plats än der akademiens bostad nu är belägen, kosta mer än hela den nu ifrågasatta ombyggnaden.

Det förefaller mig, som utskottet, sedan detta förslag blifvit nedskrifvet, funnit detsamma mindre lyckligt valdt, och att utskottet derfor också omedelbart derefter framkommit med ett alternativt förslag, om hvilket jag öfverlemnar till kammaren att bedöma, huruvida detsamma må anses vara af beskaffenhet att kunna närmare leda till målet, än det förslag från utskottet, som nu af mig blifvit granskadt. Derom heter det i betänkandet: »En annan utväg för denna frågas lösning skulle, enligt utskottets förmenande, möjligen kunna förefinnas i den omständigheten, att akademien för de fria konsterna synes innehafva ifrågavarande fastighet under fideikommissrätt, och att denna rätt skulle kunna öfverflyttas på annan fastighet, å hvilken, belägen i en trakt inom hufvudstaden, der tomtvärdet är billigare, nytt hus för omförmälda konstanstalt kunde för allmänna medel uppföras, emot det att akademiens nuvarande fastighet till kronan öfverlemnades». Jag tror, att man icke skall behöfva granska testamentet mycket noga för att icke inse omöjligheten af en sådan transaktion. Tydligt och klart har testator sagt i 3:je punkten: »att detta hus alltid skall till Academiens tjänst och boning blifva orubbadt: men skulle i framtiden af någon oförmödad händelse tima, at denna Academie Inrättning uphörde eller Academien uthystes derifrån ock huset till något annat behof enskildt eller allmänt brukades, tå uphörer och Academiens och Publici ägande rätt dertill, som endast med detta vilkor och i förberörda afsigt på denna Academies förmån, bestånd och förkofring är gifven; hvilket jag för-

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

*Ang. anslag
till nybyggnad
af akademiens
för de fria
konsterna hus.*

(Forts.)

denskull anhåller i sjelfva Fästebrefvet uttryckligen må införas; och skola i sådan händelse mina rätta manliga Descendenter, om några then tiden finnas, äga rättighet att detta hus såsom sin egendom få vindicera och återtaga.» Men finnes ej några mina manliga arfvingar, »så skall huset, i det fall berördt är, thet här i staden inrättade Frimurarebarnhuset för evärdelig tid tillhöra.» Med anledning af detta tydliga och klara stadgande skedde också år 1878 ett försök att på öfverenskommelsens väg förmå dessa här omförmälda tvenne eventuella testamentstagare, hvilka hafva rättighet att under vissa förhållanden tillträda ifrågavarande hus och tomt. att mot en viss afgäld frånträda denna rätt. Då visade sig, att det fans här en bröstarfvinge till testator, nemligen en kapten Meijer, hvilken förklarade sig villig att mot en summa af 150,000 kronor afstå sin rätt. Dermed var dock föga vunnit, då man visste, att det fans andra släktingar, hvilka flyttat ur Sverige och vistades utomlands, ehuru man ej hade reda på deras vistelseort. Äfven med frimurarebarnhuset har man sökt att träffa uppgörelse, men man har der afvisats med det svaret, att, såsom det stode i testamentet, så fioge det ock dervid förblifva, hvarför man icke heller ville gå in på de framställda vilkoren, ehuru, såsom nyss förmäldes, frimurarebarnhusets rätt först då kunde komma i fråga, när man icke vidare hade några descendenter från testator att tillgå. Dessutom skulle frågan, huruvida denna öfverlåtelse på akademien skulle kunna förklaras vara ett fideikommiss, som Kongl. Maj:t skulle kunna öfverflytta på en annan egendom, helt visst föranleda till en process af svårlöst — för att icke säga olöslig — beskaffenhet, då den icke skulle kunna afgöras förr, än hvarje efterkommande af donatorn blifvit funnen och gifvit sitt bifall. Dessa svårigheter framhöllos också redan af de jurister, som 1878 användes för utredande af ärendet såväl af akademien som af Kongl. Maj:t; och under sådana förhållanden torde den vägen icke leda till något mål.

Då jag på grund af hvad jag sagt omöjligen kan tro, att utskottet endast på nu anförda skäl har stödt sitt afslag, så skulle jag till äfventyrs kunna antaga en annan grund derför, hvilken i öfrigt icke är ovanlig, eller att man ansett, att den ifrågavarande summan är stor, och derför önskat draga sig tillbaka för densamma, då flera stora utgifter ifrågasatts på åttonde hufvudtiteln. Men, mine herrar, det är alldeles påtagligt, att för billigare pris, än det nu beräknade, kan någon omorganisation icke ske. Detta visar sig af den vid 1876 års riksdag framlagda kalkylen öfver kostnaden för ett enstaka läroverks-hus för akademien, och det framgår än ytterligare genom akademiens erbjudande att bidraga med icke mindre än 200,000 kronor från hvilken utgift staten alltså befrias. Härigenom har således kostnaden för det hela nedbringats till den summa, som af Kongl. Maj:t här blifvit begärd. Om icke Kongl. Maj:ts förslag bifalles, så lär staten svårligen, enligt hvad också Riksdagen förut yttrat, kunna komma ifrån de då nödvändiga reparationerna. Behofvet af desamma äro af skickliga byggmästare och män, som känna till beskaffenheten af ifrågavarande hus,

så tydligt framlagda, senast inom Första Kammaren af en statsutskottsledamot, att man helt visst har att till nästa riksdag förvänta förslag om anslag för oundvikliga reparationer till belopp, som icke torde komma att understiga 80,000 å 90,000 kronor. Men om dylikt anslag beviljas, så, sedan denna reparation blifvit verkställd, qvarstår i allt fall mycket oafhjelp; i synnerhet gäller detta skymmandet från de höga kringliggande husen, atelierernas osundhet, äfvensom det bristande utrymmet så väl för dessa som för expositionslokaler. Slutligen torde man kunna vara viss derpå, att, sedan man gjort denna reparation för att, så vidt möjligt kan vara, reda sig något bättre än förut, så skulle man troligen några år derefter å nyo få utbetala en lika stor summa, utan att det oakadt komma till något bättre resultat; ty långt ifrån att hafva vunnit sjelfva hufvudändamålet, skulle detsamma tvärt om blifva undanskjutet, och troligen för all framtid.

Ang. anslag till nybyggnad af akademins för de fria konsterna hus.

(Forts)

Det torde finnas ännu en möjlig grund för utskottets afstyrkande hemställan. Det är icke ovanligt, att vid ett ytligt bedömande af den bildande konsten man anser densamma vara af ringa betydelse, ja, man får till och med höra personer, som anse densamma vara skadlig. Man tycker, att vi hafva så många praktiska behof att tillgodose, att vi för dem såsom de viktigaste nödgas låta vetenskapen och konsten stå tillbaka; och i verkligheten tillgår det ock gemenligen så. Men att helt och hållet undanskjuta hvarje förslag, som afser vetenskapen och konstens befrämjande, går heller icke an, och detta har heller icke hos oss skett, i synnerhet hvad vidkommer vetenskapen. Men i ett ordnadt samhälle står det icke till att undvara eller försumma konsten.

Konsten har, mine herrar, funnits i alla tider och i alla land, och den ligger faktiskt såsom ett mer eller mindre känt behof hos hvar och en af oss, ett behof, som, ehuru ofta nästan omedvetet, likväl uttalar sig öfver allt. Så gjorde den i vår rääste forntid, så har den gjort allt sedermera, och så gör den än i vår tid. Den har numera öfver allt i bildade stater blifvit erkänd som ett statsändamål. Det var visserligen sent, som konsten hos oss kom så till sin rätt, att den kunde kallas nationel; och vi måste erkänna, att förr än den kan och vill kallas så, har icke heller staten och folket af densamma det gagn, som man med skäl af den kan fordra; men i samnia mån som konsten blifvit nationel, så har i och med detsamma inom staten blifvit organiserad en kraft, på hvilken man bör fästa allt afseende, ty den bidrager äfven i sin mån till vårt oberoende.

När vår hednatid gått, så kommo utländska konstnärer under den katolska tiden in i vårt land, och de hafva efterlemnad ganska vackra minnesmärken, mest i byggnadskonst. De minnesmärken, som från kostnärerna under Vasatiden ännu finnas kvar, äro få och mest utförda af utlänningar. Någon annan betydelse egde emellertid konsten nästan icke på den tiden än den, att den tjenade till att tillfredställa de mäktigares lyx. Och mången vill tro, att så förhåller sig än i dag. Detta är dock icke händelsen.

Det är ur handtverket, som konsten vuxit upp, men historien visar

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna hus.

(Forts.) också på en tid, då konsten af högfärd skilde sig från handtverkeriet, till stort men för dem båda, och denna tid är icke synnerligen långt aflägsen från vår. Nu är det emellertid annorlunda. Och den, som vill se efter hvad slöjden på senare tid vunnit genom konsten, skall erkänna, att, om en gång konsten hade handtverket att tacka för sin uppkomst, så har nu åter slöjden konsten att tacka för sin utveckling. Utan konsten hade vi knappast i någon af våra slöjdarter stått på den punkt, der vi nu stå.

Det är icke mer än ungefär hundra år sedan vår konst blef nationel. Förut, mine herrar, skulle vi hafva utländingar att bygga våra hus; vi skulle hafva utländingar att resa våra ärestoder, vi skulle hafva utländingar att pryda våra salar med taflor och våra palats med väggmålningar. Den tiden är nu förbi. De svenska konstnärnamnen hafva nu en god klang. Vi hafva nu svenskar, som kunna bygga våra hus, resa våra ärestoder och skaffa oss taflor, och det är just kring dessa, som nationen helst samlar sig. Gån upp i nationalmuseum en söndag, mine herrar, då arbetaren har ledigt, ofta så torftigt klädd, att man knappt skulle kunna tro, att han vågade gå upp i ett så präktigt hus, och i skolen få se honom och hans likar massvis strömma genom salarne. Intet ofog bedrifves, som det skedde de första åren. Konsten har allaredan så trängt ned till och bildat dem alla, ifrån de gamla till de unga. Ja, det är verkligen en fröjd att se, huru de nu börja att skaffa sig kataloger och studera föremålen, något som jag för 30 år sedan endast såg utomlands. Och finner man någon skockning af unge män, så är det kring svenska alster, vanligen med fosterländskt ämne, såsom »Karl XII:s lik bäres öfver gränsen», »Gustaf II Adolfs död vid Lützen» eller något dylikt. Och på ett annat ställe samlas andra ur arbetsklassen kring en tafla, föreställande en qvinna, som sitter vid väfven och vaggar sitt lilla barn. Jag går in i de andra salarne, der det må hända finnes bättre konstverk, men der är icke trängseln så stor. Hvaraf kommer det sig? Jo, i de svenska konstnärernas taflor känner man igen sig sjelf. Man känner, att samma sinne, som en gångskapat dessa taflor, är beslägtadt med mitt eget, min anförvandt, min broders, ett sådant, som känt på samma sätt som jag känner.

Detta är af icke ringa vigt. Hvar helst en praktisk verksamhet, äfven om den har en estetisk anstrykning, finnes, och den ställer sig på folklig och nationel grund, så utgör den en del af ett försvar, på hvilket vi kunna lita. Man försvarar sig icke endast med kular och krut; äfven den nationella sjelfständighet, man i hvilken praktisk eller estetisk rigtning som helst kan förvärfva sig, bidrager till försvaret. Och som ett bevis på, att jag icke står ensam i den åsigten, skall jag be att få läsa upp ett yttrande af en fransman, Vachon, som af den franske kultusministern fått i uppdrag att göra en resa i Europa för att taga kännedom om konstskolornas och industriskolornas organisation i de olika länderna. Under en resa 1888 hade han funnit, att i det till nytt lif uppvaknade Italien en ifrig sträfvan gjorde sig gällande att i detta afseende få det bättre än förut. Att det i Tyskland och Schweiz skulle

stå väl till, visste man förut, men knappt att det stod så väl till, att en fransman dervid kände sig orolig. Och hvad Ungern angår, ett land, som vi tro stå på en ganska låg ståndpunkt i detta afseende, så kan han icke nog utgjuta sitt beröm öfver de bemödanden, som der göra sig gällande. Vid slutet af det vidlyftiga arbetet gör han sedan ett uttalande, som jag skall taga mig friheten att läsa upp. Det lyder i öfversättning: »Efter att hafva studerat hvad jag sett i utlandet, förklarar jag öppet, i medvetandet att dermed fullgöra en pligt mot fosterlandet, att organisationen af vår konst- och slöjdundervisning är ett arbete på det nationella försvaret af samma vigt som organisationen af vår armé». Han fann, att, derest en nation försummat att ställa i ordning sina hjälpkällor, så har den också försummat en betydlig del af de medel, som erfordras för det yttre försvaret.

Nu hafva allt ifrån akademiens stiftelse de unge män, som af vår Herre fått anlag för konsten, der haft liksom ett skyddshem, dit de kunnat begifva sig för att arbeta på sin utveckling. Och om någon frågar: Hvilka äro då desse män? så är svaret ganska lätt. Antalet af desse, som komma ifrån rikets alla delar, från Skåne ända upp till Norrland, besöker akademien ofta i stor fattigdom och under stora svårigheter, samt der fått tillfälle att utbildas sig, är betydligt; och jag skulle kunna räkna upp mångfaldiga namn, som nu hafva en klang, en erkänt god klang, icke blott inom fosterlandet, utan långt utom dess gränser, och många af dessa hafva utgått från de lägsta vilkor.

Hade icke akademien funnits, mine herrar, och hade icke staten bestått en undervisning der, sådan den nu kunnat blifva i dessa lokaler, så bade icke heller dessa fått skilja sig från ett yrke, för hvilket de troligen voro odugliga, och i stället egna sig åt konsten, för hvilken de fått begåfning. Fogelberg hade väl fått fortsätta att vara gelbgjutaresäll, Molin hade fått fortsätta att vara bagare, Börjeson att vara sjöman eller, som han sedan en tid var, skräddare. Jag tror mig icke behöfva räkna upp flere, men hade jag god tid, så skulle jag kunna hålla på dermed nära nog hela qvällen. Om icke akademien hade varit, skulle alla dessa icke hafva fått tillfälle att slå in på sin rätta bana. Genom akademien har landet förvärfvat ära, gjorts oberoende af utlänningen, och vi hafva lärt oss att hjälpa oss sjelfva.

Men det är icke tillräckligt. Ty den undervisning, som nitiskt i flera år — ja, jag vågar säga decennier, ty jag har följt den länge — vid akademien meddelats, har varit besvärad genom lokalernas dåliga beskaffenhet. Den lokal, hvori eleverna arbeta, har nemligen varit så osund, att många svaga, men mycket begåfvade ynglingar, måst öfvergifva konstens bana, emedan de ej stått ut att i dessa rum öfva sig.

Det torde således icke heller vara skäl att som motiv för ett afslag tala om konstens obetydenhet, eller att konsten är en lyxartikel. Hvad skulle då kunna vara skälet för afslag? Jo, det är ännu ett, som jag möjligtvis skulle kunna antaga, och det är, att man tycker, att med hela organisationen väl icke är så brådt. Låtom oss dröja, säger man. Har man dröjt så länge, så kan man väl dröja ännu några år. Ja, mine herrar, det skulle visserligen vara en möjlighet att göra någonting af det skälet.

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus. Men det finnes dock en sak, som gör det betänkligt att dröja. Ty genom afslag å Kongl. Maj:ts proposition äro vi genast kastade in på reparationsfrågan, och hafva vi en gång beträddt den vägen och dertill gifvit anslag, så är den stora frågan förfallen. Och dessutom: huru länge skola vi vänta?

(Forts.)

Det har sagts, att delar af akademien borde skiljas från det hela, och att det då skulle gå bättre. Jag tror mig emellertid hafva visat, att för ett bättre pris än detta kan staten icke få en ordentlig akademibygnad, med alla akademiens verksamhetssferer inhysta. Vill man hafva det för ett bättre pris, så blir det en reparation, och då är hufvudändamålet förfeladt.

Jag skall icke trötta kammaren längre med mitt anförande. Till min glädje fann jag, att Första Kammaren, der dock ett motstånd gjordes, till slut, som det föreföll mig, enhälligt gick in på att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, och jag hemställer till eder, mine herrar, om det, då vi betrakta det sätt, hvarpå staten fått denna tomt, och det sätt, hvarpå frågan kan utredas till fromma för det hela, är klokt att riskera att förstöra det hela genom småreparationer, som inom kort tid taga i anspråk samma summa som den af Kongl. Maj:t föreslagna nybyggnaden.

Jag hoppas och är nästan säker på, att redan många af dem, som hyst någon tvekan i afseende på bifall till propositionen — jag vill icke säga genom mitt anförande blifvit omvände, men — fått denna tvekan ännu större, och möjligtvis blifvit benägna att gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hvilket jag innerligen önskar.

Herr Herslow: Om jag efter det briljanta anförande, vi nyligen hört från statsrådsbänken, tillåter mig omedelbart taga ordet, så är det därför, att mina skäl för afslag å den nu föredragna punkten äro af en helt annan art än de af utskottet åberopade och sålunda icke berörts af den tillintetgörande kritik öfver utskottets motivering, hvarmed herr ecklesiastikministern inledde sitt yttrande. Lemnande denna kritik å sido, ber jag nu att först få frigöra mig från den misstanken att jag skulle tänka lågt om konsten eller om den uppgift, som de fria konsternas akademi har. Nej, jag tänker icke ens lågt om det sätt, hvarpå denna akademi för närvarande arbetar. Jag kan dock icke sätta dess arbete så högt som akademien sjelf gör, då den säger, att dess konstundervisning numera »motsvarar äfven ganska långt drifna anspråk». Det yttrandet fruktat jag bero på en sjelföfverskattning, som jag dock gerna medger vara förklarlig, ja till och med förlåtlig. Vilja vi vara uppriktiga, få vi emellertid nog erkänna, att den egentliga konstnärsbildningen i vårt land måste för de högre och längre gående anspråken väl alltjemt vara hänvisadt utanför akademien, ja utanför landet. Jag tror, att de namn, som äro de löftesrikaste för vår framtida konst, representera personer, hvilka fått sin egentliga konstbildning icke inom akademien, icke af akademien, utan utom akademien, ja icke sällan i opposition mot akademien. Akademien kan lemna en elementarundervisning åt de blifvande konstnärerna, men längre sträcker sig knappast dess verksamhet. Akademien, kallande sig sådan, är

snarare ett konstens elementarläroverk än en konstens högskola. För idkande af de bildande konsternas högskolestudier måste de svenska ynglingar, som äro inspirerade af kärlek till konsten, ut till de stora konstcentra, der konstlivet pulserar kraftigare än hos oss, till länder, som redan genom sin natur äro lyckligare begåfvade för att utveckla konsten, der formerna stå renare och färgerna klarare, till dessa stora platser, der konstens idkare icke lefva, såsom hos oss, i ett litet spriddt fåtal, utan der en mächtig och liffull konstnärsskara bildar en värld för sig sjelf — en längtande, sträfvande och kämpande värld — och der både konstuppfattning och konstskicklighet äro stadda i en mycket liffullare utveckling än hos oss någonsin kan blifva fallet, och der således för dessa ynglingar finnes så ofantligt mycket mera att se och lära än hos oss. Hafva de der afslutat sin utbildning och äro de af den rätta arten, så komma de derefter hem och använda hvad de lärt utomlands för att skapa och främja den nationella konsten. Direkt ur konstakademien få vi den sannerligen icke.

Ang. anslag
till nybyggnad
af akademiens
för de fria
konsternas hus.

(Forts.)

Af herr ecklesiastikministerns anförande till statsrådsprotokollet framgår alldeles tydligt, att den hufvudsakliga anledningen för det stora kostnadsbeloppet i nu framlagda förslaget är, att akademien vill skaffa sig en särskild utställningslokal. Akademien säger också sjelf: »att akademien i fråga om konstutställningsföretagen i Sverige icke kunnat intaga den ledande ställning som önskvärdt varit, hade sin grund i de missförhållanden, som förefunnes i afseende på akademiens lokaler». Äfven i detta hänseende fruktar jag att akademien är utsatt för ett sjelfbedrägeri. Det är sannerligen icke blott *den* omständigheten, som gjort att akademien icke intagit en ledande ställning i förevarande afseende, och jag vill tillägga, att det, efter min mening, heller *icke är önskvärdt* att den det gör. Jag har samtalat med mer än en af våra kanske mest framstående yngre konstnärer och vidare med en person, som genom ett hos oss ganska sällsynt mecenatskap står i närmare beröring med de yngre konstnärskretsarne än någon annan i vårt land; och hos dem har det icke varit mer än en tanke derom, att det *icke* vore önskvärdt, om akademien blefve den ledande i fråga om våra konstutställningar. Det, som konsten framför allt behöfver, säga de, är frihet, och det hvilat en viss ofrihet, en viss byråkratisk stelhet öfver vår akademi, en ofrihet, som gör att den knappast alltid förtjenar namnet af de *fria* konsternas akademi. Blir den en gång ledande, derigenom att den svenska konsten endast der skall hafva sitt hem och skall i dess lokaler presenteras samt för inträde vara underkastad dess pröfning, då är den svenska konsten att beklaga. Man kan mot en politisk republik hafva de mest allvarsamma invändningar, men konstens värld måste vara en fristat, för så vidt man derinom vill se andra stilarter blomstra än perukstilen. Våra konstnärer arbeta för närvarande ifrigt på att sjelfva skaffa sig en utställningslokal. De hafva redan för detta ändamål samlat ett belopp som närmar sig det första 100,000-talet kronor. Detta är en sträfvan, som jag för min del önskar all framgång. Jag tror, att om utställningslokalen bekostas af konstnärerna sjelfva,

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna om den tillkommer genom deras egna sträfvanden, uppoffringar och försakelser och därför blir älskad af dem så, som man älskar det man sträfvat sig till under hårda vilkor, så skall denna utställningslokal blifva hvad den bör vara och vara framtida konstutställningar blifva så ock.

(Forts)

Jag vill således för min del icke för utställningslokalen taga det allra ringaste i anspråk af staten. Deremot skulle jag gerna se, att staten anskaffade goda lokaler för den undervisning, som inom akademien kan meddelas. För tio år sedan ansågs 75,000 kronor vara behöfliga för större reparationer å den för undervisningen afsedda byggnaden och af detta belopp har Riksdagen vid skilda tillfällen redan beviljat sammanlagdt 27,600 kronor. Skulle icke Riksdagen möjligen nu på framställning af akademien kunna bevilja återstoden eller omkring 47,000 kronor. Behöfdes ytterligare något att fylla ut den summa, som för undervisningslokalernas sättande i tidsenligt skick erfordras, ja då synes af föreliggande betänkande, att akademien sjelf icke alldeles saknar medel härtill.

Det finnes också en annan punkt i den kongl. propositionen, som för mig icke är riktigt tilltalande. Kongl. Maj:t föreslår, att Riksdagen för ifrågavarande byggnadsföretag skall bevilja 385,000 kronor, »deraf 35,000 kronor att utgå under 1891». Vi skulle således nu, då statens tillgångar lemna ett rikligt öfverskott, lemna endast $\frac{1}{11}$ af hela anslaget, men deremot med $\frac{10}{11}$ belasta framtida budgeter, om hvilka vi nu icke kunna veta, huruvida det skall blifva så lätt att få dem att gå i hop. Oaktadt året ingick så löftesrikt, hafva konjunkturerna redan nu så förändrats, att de, som se skarpast, börja rista sina bufvuden. Vår trä- och jernindustri, vår rederinäring, alla dessa stora industrier, som i sjelfva verket skapa de medel, hvarmed vi skola liqvidera dels hvad vi måste köpa från utlandet — deribland äfven födoämnen — och dels våra skulder, hafva redan börjat visa tecken till tillbakagående. Redan det att kasta öfver på en framtid, som icke är säker och som icke synes löftesrik, $\frac{10}{11}$ af en börda, som man likväl utan betänkande tager på sig i dag, anser jag icke vara riktigt. Men det bär mig också emot att för denna utgift anlita det öfverskott, som vi hafva beredt oss genom de åsatta tullarne och som vi hoppas på samma väg kunna skapa äfven de följande åren. Jag är fullt och fast öfvertygad derom, att äfven de, som mest ifrade för tullars åsättande å äfven den fattiges oundgängligaste lifsförnödenheter, dock hade sina betänkligheter vid åtgärden, att de i hvarje fall icke betraktade den såsom den angenämaste, lyckligast funna, billigast och rättvisaste beskattningsformen; de tillgrepo den endast därför, att de ansågo den oundgängligen behöflig. De, hvilka som jag icke voro med derom, funno dock, jag vill säga det, vid dessa tullars åsättande en icke ringa tröst i den tanken, att vi åtminstone på den vägen skulle få medel för genomförande af några viktiga samhällsuppgifter, några stora frågor, som kräfva lösning, men för vilkas lösning det hittills varit svårt att skaffa medel. Vi minnas också, att i den högtidligaste form framlades

för nationen ett program, huru dessa öfverskottsmedel skulle användas, och vi minnas hur det programmet löd. Det ser dock ut som om af detta program icke mycket stode kvar, som om dessa medel med lika fördel och lika rätt kunde begagnas till hvad som helst, ja, som vore den allra viktigaste uppgiften att snarast möjligt göra af med dem. Det har varit mig glädjande att se, det åtminstone icke denna kammare tyckes vara med om att i denna rigtning ändra programmet.

Ang. anslag till nybyggnad af akademimens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Men, såsom sagdt, det är ingalunda förnämligast ur ekonomisk synpunkt, utan i första rummet i konstens eget intresse, som jag förmenar att det icke vore lyckligt, om denna kongl. proposition bifölles. I denna den militäriska disciplinarismens tid, då allt skall regleras, kontrolleras och hallstämplas af staten, vore det godt om åtminstone åt konsten lemnades frihet; ty friheten är konstens lif. Kan det då vara lämpligt att använda hundratusentals kronor af statens medel för att taga det lifvet?

Herr talman! Både i konstens intresse och i statshushållningens intresse kan jag på den förevarande propositionen icke gifva något annat svar, än det som jag, lemnande motiveringen å sido, finner i det af statsutskottet framställda yrkande.

Herr friherre *von Schwerin* förklarade sig instämma med herr Herslow.

Vidare anförde:

Herr Sven Nilsson: Kammaren har nyss åter igen fått bevittna ett af dessa högstämda tal, som man är van att få höra från vår nuvarande ecklesiastikminister. Detta hans senaste tal var verkligen så högstämdt, att man till och med kunde sätta i fråga, huru vida han icke ansåg att statsutskottet ville qväfva all konst här i landet, utan att han verkligen kunnat anföra något giltigt derför. Herr statsrådet kom emellertid sedermera till ett helt annat resultat, såsom mig synes, nemligen då han ansåg att allt skulle vara bra bestämdt, enär man just från akademien, sådan den nu vore organiserad, fått så många framstående konstnärer som han uppgaf, och om så är förhållandet, behöfdes väl ej så stora ansträngningar göras för en omorganisation som nu blifvit ifrågasatt. Det ligger naturligtvis en motsägelse häri, det kan icke nekas, och om man granskar utskottets skäl för sitt afslag, skall det nog befinnas, att utskottet är lika mån om konstens framsteg i landet som trots herr statsrådet.

Men hvad som är ännu orimligare, det är, att herr statsrådet ville tillvita statsutskottet helt andra motiv för dess hemställan, än som finnas angifna i betänkanDET. Då man i ett utlåtande skrifer sina skäl, borde man väl icke vänta, att allraminst från regeringsbanken det skulle sättas i fråga, att några fördolda skäl skulle finnas ligga der bakom. Af detta utlåtande skall herr statsrådet nog finna, att statsutskottets majoritet, som dikterat betänkanDET, ingalunda står på den låga stånd-

Ang. anslag
till nybyggnad
af akademiens
för de fria
konsterna hus.

(Forts.)

punkt, att vi vilja förqväfva all konst. Vi vilja tvärt om reformera de fria konsternas akademi, hvarom utlåtandet nog bär vittne, för den som vill rätt förstå detsamma.

De skäl, herr statsrådet anförde mot utskottets motivering, som han ansåg mycket underhaltiga, anser jag för min del vara af ingen betydelse, ty här gäller i sjelfva verket huru vida den tomt, som nu är i fråga att förnya akademiens byggnad på, är statens eller icke. Herr statsrådet har sagt, att den är statens egendom, men utskottet påstår, och jag delar den uppfattningen, att det skall vara svårt för någon att bevisa att så är. Egendomen är gifven till akademien, ej till staten, med vissa vilkor. Så länge dessa vilkor uppfyllas, är egendomen akademiens, men om de icke uppfyllas, är den icke längre akademiens, och dermed torde herr statsrådets alla skäl förfalla, äfven om akademien vore en statens institution, hvilket väl kan betviflas, då ju staten icke öfvertagit densamma. Bästa beviset härför ligger i den omständigheten, att staten icke, enligt statsrådsprotokollet, kunnat förvärfva sig egenderrätt till denna tomt, som ju varit ifrågasatt.

Herr statsrådet yttrade vidare, att det väl icke kunde komma i fråga, att en konstanstalt sådan som denna akademi, skulle af landet helt och hållet lemnas åt sitt öde, och därför bör den betraktas som statsegendom, så länge akademien der har sin verksamhet. Ja, det beror helt och hållet på, huru konsten i denna anstalt skötes, och i detta afseende äro säkerligen meningarne mycket delade. Och om man skall drifva undervisningen fortfarande på det underlägsna sätt, som den nästföregående talaren nyss visat mycket bättre än jag kan göra det, då kan det verkliga ifrågasättas, huvu vida undervisningen der bör fortfarande af staten understödjas. Då herr statsrådet har åberopat auktoriteter för sin mening, skall äfven jag be att få åberopa sådana, som jag tror icke herr statsrådet skall kunna jäfva. I regeringens eget organ, nemligen Post- och Inrikes Tidningar för den 21 sistlidne mars, finnes en artikel, skrifven af en på ifrågavarande område mycket framstående person och som på detta område är en auktoritet. Deri heter det bland annat: »Då nu föreningen »Sveriges bildande konstnärer», såsom ofvan nämnts, sammanskaffat en betydande summa, skulle, om Riksdagen utan vidare bifölle akademiens utställningsbyggnad, antingen Stockholm få två stora utställningslokaler, hvilket ej skulle minska striden, eller ock skulle de redan insamlade bidragen ligga till ingen nytta, och det vore slut med konstnärernas själfbestämmelserätt i fråga om utställningar. I förbigående må nämnas, att i Danmark är den med bidrag af statsmedel uppförda utställningsbyggnaden icke akademiens, utan disponeras af alla landets konstnärer, af hvilka äfven de utom akademien stående välja sina målsmän in i utställningsrådet . . . En öfverenskommelse inom konstnärsvärlden borde, heter det till sist, vara vilkor för att anslaget utginge». Och så fortsätter den ärade sakkunnige sin argumentation mot det kongl. förslaget på ett sätt som så tydligt som möjligt bevisar, att det kongl. förslaget bör förkastas. Då nu konstnärerna, som ej hafva något gemensamt med

akademien, sjelfva redan samlat ett kapital af omkring 100,000 kronor för anskaffande af en utställningslokal, hvarom insändaren i Posttidningen upplyser, kan man väl föreställa sig, att detta samfund, som arbetar i mycket friare rigtning än akademien, snart nog skulle kunna skaffa så stort kapital, som behöfves för att få den önskade lokalen till verklighet. Och blir detta fallet, kan jag icke förstå, hvad vi skola med ytterligare en utställningslokal. Då kommer det att uppstå en täflan mellan de två olika konstnärssamfundet, och det är gifvet, att de, som arbeta i en friare och mera frisinnad rigtning, skola vinna företräde. Det kan då också sättas i fråga, huru vida icke den byggnad, som herr statsrådet från sin synpunkt nu kallar statens, kommer att upphöra att vara det.

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna hus.
(Forts.)

Jag skall äfven anföra ett annat skäl för denna mening, som äfven uttalades af den siste talaren, och det finner man i statsrevisorernas berättelse för år 1883, som inkom till 1884 års Riksdag. Deri heter det angående de fria konsternas akademi bland annat: »af hvad ofvan blifvit antydt torde framgå, att akademien genom den nuvarande inrättningen af sitt läroverk och statsanslagets användande svåriligen kan anses främja den högre konstutvecklingen inom vårt land, utan snarare den lägre, till icke ringa men för den förra». Jag skall icke besvära kammaren att uppläsa hela den genomgående kritik, som statsrevisorerna egna denna akademi, detta torde blifva för långt, men det anförda torde vara nog för att visa, hvilken åsigt Riksdagens revisorer hysa om akademien. Detta uttalande gjordes af statsrevisorerna enhälligt, och det torde då ega ej ringa betydelse. I det läge, hvori frågan nu befinner sig, förefaller det mig sålunda, som om det till och med vore sannolikt att den egendom, som herr statsrådet kallar statens, framdeles icke borde få vara det. Att då nedlägga ett kapital af nära 400,000 kronor i en egendom, som icke är statens och som i en framtid kan komma att användas för helt andra ändamål än det nu dermed afsedda, det som testators arfvingar bestämma, anser jag icke vore klokt. Derför har också från vår sida i utskottets betänkande anvisats den utväg, som regeringen sjelf föreslog år 1876, då Kongl. Maj:t förklarar att akademien tomt ej kan åt staten förvärfvas. Jag vet icke hvilka skäl nu föranleda regeringen och akademien att frångå den då uttalade åsigten. Riksdagen afslog den då gjorda framställningen hufvudsakligen därför, att man ville hafva utredt, huru vida staten kunde komma att blifva egare af denna tomt, der akademibyggnaden nu står. Utredningen har nu skett, och man har af regeringen svart på vitt på, att staten icke kan blifva egare af tomt. Det finnes då ingen annan utväg än att återgå till 1876 års förslag, hvilket utskottet anvisat, för så vidt Riksdagen vill lemna något anslag till denna byggnad.

Enligt regeringens nu framlagda förslag skulle akademien med utställningslokalen samt läroverket sammangyttras med hvarandra på samma sätt som man förut gått till väga med vetenskapsakademien och riksmuseum. Detta anser jag vore i hög grad olyckligt. Vi hafva nemligen vid åtskilliga tillfällen, då det varit fråga om beviljande af

Ang. anslag
till nybyggnad
af akademiens
för de fria
konsterna hus.
(Forts.)

anslag för nybyggnader åt vetenskapsakademien, stått i det obehagliga predikament, att det icke kunnat utredas hvad som tillhör staten och hvad som tillhör akademien; ty detta har icke kunnat delas upp, och det lärer väl ej vara lämpligt för staten att lemna anslag till akademien, så länge ingen utredning i detta fall är gjord, och det kan väl icke vara lämpligt att nu gå tillväga på samma sätt i fråga om fria konsternas akademi och till samma byggnad förlägga både akademien, skolan och utställningslokalen, hvarigenom sedermera säkerligen ingen skulle kunna reda ut hvad som vore statens eller akademiens. Jag tror därför, att det är bäst, att akademien får behålla sitt hus med utställningslokalen samt att skolan skiljes derifrån. Derigenom vet man hvad som är statens och hvad staten skall understödja.

Herr statsrådet sade vidare, att han icke förstod hvad utskottet menade med att de förutsättningar, under hvilka den ifrågavarande tomten kan disponeras för uppehållande af en statens konstskola, äro af en ganska sväfvande och oviss natur. Detta torde jag hafva besvarat, då jag sade, att det ej är statens egendom, hvarå akademiens byggnader äro uppförda, och betänkandet är skrifvet just i enlighet med den äsigten, att det *icke* är statens egendom. Herr statsrådet frågade också, hvad vi menade med en byggnad för akademiens enskilda behof, och han uppräknade flere lokaler, men trodde att vi dermed menade sessions-salen; och han hade i Första Kammaren ej kunnat få svar på frågan. Men han glömde uppräknat, att det äfven skulle blifva en utställningslokal i den nya byggnaden, denna har han dock ej glömt i den kongl. propositionen, och den måste väl få anses såsom akademiens enskilda behof. Man kan väl icke förlägga utställningen till skollokaler, utan den måste vara i akademiens egen byggnad, så vida den skall vara akademiens, som väl är meningen. Jag anser sålunda, att herr statsrådet nu fått svar jemväl på denna sak, om han icke förut fått det.

Slutligen kunde herr statsrådet icke förstå den sista delen af motiveringen till betänkandet. Han åberopade äfven under sitt anförande 1876 års statsutskotts utlåtande, hvari uttalades, att man borde uppföra en byggnad till det omfång, att den blefve för *alla* akademiens behof tillräcklig. Denna senare del af motiveringen har just tillkommit alternativt, på sätt 1876 års statsutskott tänkt sig. Men då bör det ske på dett sätt som vi föreslagit i senare delen af statsutskottets motivering, och det, säger herr statsrådet, går icke an, det är outförbart. Man kan dock i detta afseende mot herr statsrådet ställa en annan auktoritet. Det är f. d. statsrådet, numera landshöfdingen Bergström. Jag föreställer mig, att herr statsrådet läst hans anförande i Andra kammaren vid 1876 års riksdag, deri han påvisade just samma utväg som statsutskottet nu tagit upp, och den ene auktoriteten kan här gälla lika mycket som den andre. Men det finnes dessutom ett exempel på att den af statsutskottet i detta afseende föreslagna utvägen redan blifvit använd. Staten har nemligen redan haft en egendom, som den på detta sätt utbytt mot en annan, nemligen den Bergianska trädgården. Då

gick det an. I afseende å denna donation voro ännu strängare vilkor uppställda, än som Meijer uppstält i sitt testamente. Men högsta domstolen förklarade dock att hela denna donation öfverflyttades till en annan fastighet. Naturligtvis finnes donationen kvar, den har blott blifvit utbytt, och då kan väl ett sådant utbyte gå för sig en gång till. Vi hafva emellertid prejudikat i detta fall, som torde vara den största auktoriteten. De skäl, statsutskottet i detta afseende anført, tror jag således icke vara så haltande och sväfvande som från statsrådsbänken antyds.

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Jag får för min del förklara, att oaktadt allt hvad jag har emot konstakademiens verksamhet, sådan den nu är, jag icke skulle hafva något emot att lemna ett anslag till densamma för att reparera och upphjelpa nu befintliga byggnader, ty de äro i sanning bedröfliga, det kan jag bevittna. Men på samma gång jag säger detta, tror jag att, utom i afseende å lokalerna, man kan finna mycket att önska äfven i andra afseenden, såsom de af mig förut åberopade statsrevisorerna yttrat. Om man nu skulle lemna anslag till sådana reparationer och förbättringar, är det detsamma som att skänka bort det kapitalet till akademien, och om man skall göra det, kan man ifrågasätta, om icke den kommun, som i alla fall har den största nyttan af akademien, också bör hjälpa till. Det finnes i alla händelser andra sätt att gå tillväga för att fylla detta behof, hvartill Riksdagen förra året gifvit anvisning för ett annat konständamål. I afseende på det uttalande, som gjordes att bidrag äfven bör lemnas från Stockholms kommun, ber jag få anföra några få siffror, som kommit till afdelningens kännedom och hvilka jag verkligen tror skola kunna gifva rätt i den uppfattningen, att man måste hafva fullt fog att af Stockholm begära något särskildt i detta afseende. Dessa siffror äro hemtade ur en promemoria, som vi fingo från akademien styrelse. Der lemnas den upplysningen att af de 78 för tillfället tillstädes varande eleverna hafva

46	sina föräldrar och målsmän boende i Stockholm,
19	» » » » » i landsortsstäder,
13	» » » » » å landsbygden;

och kommer jag till deras mantalsskrifningsort, hafva samma 78 elever uppgifvit sig vara

53	mantalsskrifna i Stockholm,
15	» i landsortsstäder,
10	» å landsbygden.

Detta visar således att af de elever som bevista skolan, det ojemförligt största antalet finnes i Stockholm. Jag tror också att icke alla de elever, som för undervisning i akademien komma dit från hufvudstaden, göra det med föresats att verkligen blifva konstnärer; det kan betviflas, helst jag fått den uppgiften från personer, som jag tror i det afseendet vara mycket säkra på sin sak, att flera bevista skolorna hufvudsakligen för att bereda sig en angenäm sysselsättning icke allenast för tillfället, utan äfven för framtiden, som ju ej kan vara ändamålet med akade-

Ang. anslag
till nybyggnad
af akademien
för de fria
konsterna hus.

(Forts.)

mien. Men i det afseendet har statsutskottet icke velat göra någon framställning, emedan man föreställt sig, att reparationsföretaget å byggnaden åter en gång skulle komma igen, i fall förslaget nu faller. Då får man se till hvad man har att göra. Och beträffande försöket att skrämma Riksdagen med, att den, i fall icke detta anslag beviljas, får bereda sig på omkostnaden till reparationer, uppgående till bortåt 80,000, kronor tror jag att man icke bör fästa sig mycket vid. Den dagen, den sorgen! Jag tror ej att, såsom det nu är ställt med akademien, den har synnerligen stor utsigt att få så stora anslag. Märkvärdigt är det, att regeringen 1876 ansåg det vara alldeles omöjligt att på den nuvarande platsen uppföra gemensam lokal för både akademien och skolan, men vid närmare eftersinnande befinnes det nu mycket väl kunna gå för sig. Att man på det sättet kan komma fram med en mening det ena året och en annan det andra visar, att hela förslaget är sväfvande.

Jag tror således, att, äfven om de skäl, som statsutskottet anfört, icke skulle för herr statsrådet vara till fyllest, men som dock förefinnas fullt giltiga för bifall, man i alla fall bör låta frågan anstå, till dess våra konstnärer blifvit enige om det sätt, på hvilket frågan bör lösas, och detta lärer väl icke dröja så synnerligen lång tid, om förslaget nu faller. Jag anhåller alltså om bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Bromée, Erikson* i Myckelgård och *Andersson* i Hasselbol.

Herr Nyström: Jag anhåller till en början att få yrka bifall till reservanternes förslag, och jag stöder mig naturligtvis dervid på den bevisföring, som här blifvit förebragt af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, till hvilken bevisföring det icke synes mig vara mycket att tillägga; i alla händelser ser jag mig föga i stånd dertill. Jag borde således hafva nöjt mig med detta yrkande om bifall under åberopande af den framställda motiveringen, om icke under diskussionen förekommit ett och annat, som jag skall be att i största korthet få bemöta. Jag säger i största korthet, ty en del af hvad som anförts, rör sig helt och hållet på det estetiska området, och ingen kan begära eller önska att Andra Kammaren skall vara det forum, inför hvilket olika konstigtningar skola utkämpa sina strider, hvilka icke lära afslutas så snart som här antydts.

Jag skall först be att med afseende å herr Sven Nilssons yttrande få säga, att, då han så mycket fäste sig vid eganderätten till tomten och satte i fråga, att man kunde förfara här likasom i afseende å Bergianska trädgården, jag icke tror att detta låter sig göra. Jag har icke sett och känner icke detaljerna af de bestämmelser, som gälde för Bergianska trädgården, men af personer, som i denna fråga måste anses vittnesgilla, har jag hört att i afseende på konstakademien bestämmelserna äro mångdubbelt noggrannare och binda på ett mycket mera oföränderligt sätt akademien och den ifrågavarande fastigheten vid hvar-

andra, så att svårigheten att upplösa denna förbindelse här är mycket större än i fråga om Bergianska trädgården. I sjelfva verket har man också från andra håll kommit till samma resultat som herr statsrådet, nemligen att det icke är möjligt att göra ett sådant utbyte, som herr Sven Nilsson ifrågasatt, utan att ett försök i denna rigtning skulle för staten medföra fara att helt och hållet mista sin rätt till den donerade fastigheten. Jemförelserna med Bergianska trädgården torde således icke vara så mycket att fästa sig vid. Men äfven om man fortfarande vill hålla sig till fastighetsfrågan, synes det mig, då den Meijerska donationen insatt staten eller akademien — hvilket i denna sak måste vara detsamma — till egare af fastigheten, om blott det vilkor uppfylles, att akademien fortfarande skulle vara der förlagd, som om det icke skulle förefinnas den ringaste anledning eller utsigt, att någon ändring härutinnan skulle förekomma, allra minst om staten genom att uppföra tidsenliga byggnader på ännu bestämdare och oföränderligare sätt fastslår, att akademien der skall vara bofast för så lång tid som blicken kan skåda framåt. — Är denna åsigt befäst, finnes naturligtvis ingen utsigt, att staten skall mista denna egendom, och den är då, praktiskt taget, statens egendom lika fullständigt som alla andra dess fastigheter.

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna hus.
(Forts.)

Derefter har man gjort en annan jemförelse och sagt, att man skall akta sig för att ställa akademien och skolan i samma samband som vetenskapsakademien och riksmuseum. Jag vet icke, om jag är illa underrättad, men det synes mig, som om konstakademien stode i närmare beröring med sin skola än vetenskapsakademien i sin helhet med riksmuseum, som blott upptager en del af de vetenskapsgrenar, som representeras i vetenskapsakademien och med hvilka de andra icke hafva något att göra, under det att vid konstakademien alla der representerade konstarter äfven äro undervisningsämnen vid skolan. Sambandet är således i det senare fallet större, och man behöfver därför icke frukta, att inom konstakademien sådana slitningar skola uppstå, att det någonsin skall blifva tal om att skilja mellan det, som ur eganderättens synpunkt tillhör akademien och det som tillhör skolan.

Om jag nu går tillbaka till herr Herslows yttrande, står jag inför det förhållande, som jag nyss tillät mig påpeka, att han inledt en slags tvist om företrädet mellan de olika konstigtningar, som för närvarande bryta sig inom vår konstverld. Han har till och med fält sitt omdöme derom, då han sagt, att de bästa förmågorna stå på den friare sidan. För min del bestrider jag detta. Men jag skall icke tillåta mig ingå i något vidlyftigare meningsskifte om den saken, då här icke är forum för en sådan diskussion. Deremot vill jag, beträffande hans åsigt, att konstens väsende är frihet, erinra, att detta gäller om den fullmyndiga konsten. Men innan man kommit till denna frihet, behöfvas studier och skola. Utan detta blir friheten sjelfsväld och excentricitet, och för studier och utveckling är akademien den rätta platsen. Må sedan friheten komma och då välja den ena eller andra rigtningen, men först måste det finnas ett ställe, der undervisning, skola, tukt, studier kunna med-

*Ang. anslag
till nybyggnad
af akademien
för de fria
konsterna hus.*

(Forts.)

delas, och för det ändamålet är akademien till, den må i öfrigt hafva sina skoden af uppåtgående och nedsjunkande. Derför bör den ock utrustas med nödiga medel.

Bland dessa medel är en utställningslokal ett af de allra viktigaste. Den behöfves ju för öfrigt redan för utställning af elevernas arbeten, men oafsedt detta kan akademien icke bedriva sin dubbla verksamhet, dels såsom undervisningsanstalt och dels såsom bärare af hela konst-rigtningen, utan att för de båda ändamålen hafva sina särskilda lokaler. En utställningslokal är derför alldeles nödvändig. Men — har man sagt — det skaffas en sådan på annat håll. Just derför att jag icke vill vara med om att den ena konst-rigtningen skall förtrycka den andra, skulle jag med glädje se, att en sådan lokal komme till stånd, der en afvikande konst-rigtning finge visa hvad den duger till. Men det är uppenbart, att, om det är önskvärdt att en sådan uppföres, detta icke förtager behofvet af den nu ifrågasatta. Och tro herrarne att två sådana lokaler äro för mycket för Sverige eller ens för Stockholm, så är det ett stort misstag. Det behöfves två och ännu många flera, och vi hafva för öfrigt redan ett sådant flertal.

Herr Herslow har vidare sagt, att den utbildning, som akademien kan gifva våra konstnärselever, räcker icke, utan att de måste ut för att utbilda sig i större frihet och i ett rikare konstlif. Ja, det är visserligen sant, men jag hemställer, huru vida icke den skolmessiga utbildningen först måste vara gjord för att eleverna fullständigt skola kunna draga nytta af det myckna nya och präktiga, som de få se i de stora kulturländerna. Det är den rätta vägen. Ett och annat geni finnes ju, som icke behöfver gå denna väg, men det torde vara fåfängt att stifta lagar för sådana undantagsfall. Det rätta är: först den utveckling, som akademien kan lemna, och sedan fulländning utom lands. På samma sätt är förhållandet inom alla grenar af konst och vetenskap.

Herr Herslow yttrade också, att vi böra vara betänksamma att använda statens medel för ändamål af ifrågavarande beskaffenhet. Ja, jag medgifver, att dylika betänkligheter kunna hafva något berättigande, men då jag icke vill släppa ifrån mig den meningen, att konstens befordrande är ett statsändamål, så kan jag icke annat än hålla före, att staten också måste bekosta de i sådant afseende erforderliga medlen; ur hvilken särskild källa dessa hafva flutit hör, enligt min tanke, alls icke till saken, endast man till fullo styrker, att det är ett statsändamål tillräckligt viktigt för att kunna påfordra statens mellankomst. Derför får jag säga, att af samma skäl, som herr Herslow anförde, eller i konstens eget intresse, kan jag icke annat än på det lifligaste önska, att den kongl. propositionen måtte bifallas. För hvar och en, som tror att konstens intresse verkligen är ett kulturintresse af den vikt, att det kan påkalla statens understöd, bör det också vara klart, att här vid lag något måste göras. Riksdagen har ju sjelf 1876 erkänt behofvet i den fullaste form, och fans det 1876, så har det icke blifvit mindre nu, då lokalerna sedan dess förfallit än mer och blifvit

allt mer otillräckliga i förhållande till det växande antalet elever, och då för öfrigt anspråken på konstutveckling så betydligt stigit. Hvad Riksdagen erkände 1876, måste Riksdagen således med än större styrka erkänna nu. När således behovet är erkänt och när det äfven är bevisadt, att ändamålet icke kan vinnas billigare eller fullständigare än som nu kan ske i öfverensstämmelse med akademiens förslag, kvarstår den slutsatsen, att det begärda anslaget måste beviljas, för så vidt Riksdagen vill hysa samma mening nu som förr. Och äfven utan afseende på ett sådant samband med Riksdagens föregående uttalanden tror jag, att Riksdagen måste hafva den meningen, ty äfven om man anser konsten vara ett statsintresse, som kommer först i sista rummet, måste den i alla fall tillgodoses af hvarje stat, som vill vara en kulturstat. För min ringa del tror jag, att denna akademi har en stor och vigtig uppgift, den att fostra och uppbära en sund och sansad konststrigning. För att nå detta vigtiga ändamål behöfvas medel, och har man erkänt ändamålets berättigande, böra medel således anskaffas. Då nu enligt min tanke ändamålet icke kan vinnas på billigare, bättre eller fullständigare sätt än genom Kongl. Maj:ts förslag, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till detsamma.

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Med herr Nyström förenade sig herrar *Beskow* och *Höglund*.

Herr Nils Peterson i Runtorp: Då tiden är långt framskriden, skall jag icke länge upptaga Kammarens tid; men då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende och dervid kommit till samma slut som utskottets majoritet, anhåller jag att få yttra några ord.

Herr ecklesiastikministern yttrade nyss, att om icke Riksdagen nu beviljar det begärda anslaget, så skulle Riksdagen inom kort blifva tvungen att i och för en genomgående reparation af akademiens lokaler anslå medel af ända till 80 å 90,000 kronor. Ja, hvarför skulle vi då nu kosta på så mycket som närmare 400,000 kronor, när vi höra att akademiens lokaler kunna iståndsättas för ett jemförelsevis så obetydligt belopp. Jag har genom besök på platsen öfvertygat mig om, att lokalerna mycket väl kunna påbyggas. Det har mycket klagats öfver att salarne äro för mörka, till följd deraf att dagern väsentligt utestängdes af flera alldeles inpå akademien liggande höga hus, och att de sålunda icke kunna erbjuda lämplig plats för en utställningslokal. Jag tror för min del, att den saken lätt afhjelpes derigenom, att man bygger på en våning, synnerligast å flygelbyggnaderna. Det kostar icke så mycket, och på så sätt får man också behålla platsen. Men jag tror, att akademien kan hjälpa sig sjelf der vid lag. Akademien tror sig ju kunna skaffa 200,000 kronor och torde därför knappast behöfva statens understöd; men skulle den behöfva något bidrag af staten för dessa reparationsarbetens utförande, så tror jag nog att Riksdagen icke skall neka sitt samtycke. Det är nu för tiden en sådan mani att bygga nya hus, att jag undrar icke så mycket på att akademien och äfven Kongl. Maj:t vill begagna tillfället dertill. Jag tror emellertid icke, att behovet i

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

detta fall är så trängande, att Riksdagen bör bifalla det nu begärda stora byggnadsanslaget.

Herr ecklesiastikministern nämnde, att då akademiens nuvarande hus byggdes, hade akademiens professorer af sina löner tillskjutit ett visst belopp. Tänk om vår tids professorer vore lika snälla! Då skulle en fråga sådan som denna lätt vara löst. Men ty värr är förhållandet nu helt annorlunda. Ett färskt exempel derpå hafva vi i den nyss behandlade 61:sta punkten af detta betänkande. Der vilja professorerna hafva påökning i sina löner i form af dispositionen för dem af anslaget till extra biträden. Detta visar huru tiderna kunna förändras.

Då jag sålunda tror, att denna fråga icke är viktigare än att den kan uppskjutas, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Husberg: Jag har begärt ordet med anledning af herr Sven Nilssons yttrande nyss angående de ovissa rättsförhållanden, som i afseende å akademiens hus skulle förefinnas.

För min del kan jag icke finna, att dessa rättsförhållanden äro i någon mån ovissa, så länge akademien finnes kvar på tomten, ty tomten och bostaden äro bundna vid akademien, och staten har i sin hand att bestämma, att akademien skulle finnas der och finnas *just der*. Jag kan därför icke se att, så länge det nuvarande tillståndet är oförändradt, någon ovisshet kan råda i fråga om de rättsförhållanden, som här föreligga, man må sedan kalla akademiens rätt till fastigheten eganderätt, eller säga att en sameganderätt mellan staten och akademien existerar. Detta blir endast en strid om ord.

Det fans ock en annan passus i herr Sven Nilssons anförande, hvarvid jag något vill uppehålla mig. Han fäste sig särskildt vid det alternativ för frågans lösning, som utskottet har framställt i slutet af sitt betänkande. Såsom herrarne finna, framkastar utskottet der den tanken, att den Meijerska donationen egentligen är att betrakta såsom ett fideikommiss. Den fideikommissnatur, som sålunda skulle häfta vid donationen, borde efter herr Sven Nilssons och utskottets åsigt kunna öfverflyttas på annan fastighet, å hvilket nytt hus för akademiens lokaler kunde uppföras, emot det att akademiens nuvarande fastighet till kronan öfverlemnades och för statsverkets räkning realiserades.

Det är sant, att denna tanke blifvit framställd af en man med stort juridiskt anseende och hvilken utan tvifvel må kunna anses såsom en auktoritet. Emellertid är att märka, att när landshöfding Bergström år 1876 framkastade tanken om Meijerska donationens fideikommissnatur, så gjorde han det under erkännande, att åtskilliga betänkligheter kunde framställas mot denna menings rättighet. Han gjorde icke heller på grund deraf något yrkande, utan framhöll endast tanken såsom förtjent att tagas i öfvervägande.

För min del är jag tveksam, huruvida den Meijerska donationen verkligen kan betraktas såsom ett fideikommiss. Med fideikommiss menar man väl en sådan disposition, hvarigenom en person förklarar att det föremål, om hvilket han träffar ett förfogande, *skall* framdele

öfvergå från en annan; d. v. s. egaren skall hafva *åsyftat*, att föremålet skulle framdeles ombyta egare. Men sådant afsåg aldrig öfverdirektören Meijer. Han gaf sin donation till akademien evärdeligen — detta uttryck förekommer i donationsbrevet — och ville således, att akademien för all tid skulle sitta behållen på den skänkta tomten, dervid emellertid tillades bestämmelse derom, att under vissa oförmodade förutsättningar, hvilka Meijer visserligen hoppades aldrig skulle inträda, akademiens rätt skulle vara *förverkad*. Det synes mig, som om en disposition af sådant innehåll ej rätteligen kan betecknas såsom en fideikommissstiftelse.

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Herr Sven Nilsson har jemfört denna donation med den Bergianska. Det torde vara säkrast att icke här framställa en sådan jemförelse; ty hvilken egenskap man skall tillägga en donation är väl egentligen beroende på de ordalag, i hvilka stiftelse-urkunden är affattad, och någon sådan rörande den Bergianska donationen är icke nu här tillgänglig.

Emellertid skulle jag kunna göra herr Sven Nilsson det medgifvandet, att den Meijerska donationen må hända kunde betraktas såsom en fideikommissstiftelse. Men då blir naturligtvis frågan: är det antagligt, att fideikommissnaturen skulle kunna öfverflyttas på annan fastighet? Här möta, enligt min uppfattning, stora vanskligheter.

Det är tydligt, att Kongl. Maj:t i högsta domstolen — ty det är *der*, frågor om öfverflyttning af fideikommiss pröfvas — icke skall kunna öfverflytta fideikommissnaturen från den Meijerska stiftelsen till en obebyggd tomt eller en byggnad, som förefinnes allenast på papperet. Det hus, till hvilket fideikommissnaturen skall öfverflyttas, måste vara färdigt, när frågan om öfverflyttningen förekommer till afgörande. Men Riksdagen befinner sig alltså i den ställningen att nödgas besluta bygandet af det nya huset i *förhoppning*, att Kongl. Maj:t i högsta domstolen skall komma att förklara, att detta nya hus finge utgöra vederlag för det gamla och fideikommissrätten dit öfverflyttas. Detta är dock riskabelt; ty det *kan* hända, att herrar jurister i högsta domstolen vid pröfning af ordalydelsen i den Meijerska urkunden säga, att rätten icke kan öfverflyttas. Då står man der med sin nya byggnad, och akademiens gamla hus står äfven kvar; allt blefve dermed förfeladt.

En annan anmärkning kan ock framställas. Det är, såsom bekant, numera förbjudet i svensk lag att stifta fideikommiss, och deraf följer, att när Kongl. Maj:t med högsta domstolen tillåter öfverflyttning af fideikommissnatur, så tillses noga att den fastighet, till hvilken fideikommissrätten öfverflyttas, i värde motsvarar den, från hvilken denna rätt flyttas. Värdet får icke stiga deröfver, ty i sådant fall skulle Konungens rätt att öfverflytta fideikommiss kunna medföra en utsträckning af de faktiskt befintliga fideikommissinrättningarna. Nu komme naturligtvis det nya huset att blifva betydligt dyrare än det gamla, och då kunde alltså fideikommissnaturen öfverflyttas allenast till en del af detta nya hus. Men huru skulle denna del bestämmas? Skulle den bestämmas såsom en lokalt begränsad anpart af det nya huset eller

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsternas hus. såsom en qvot af fastighetens värde? Jag tror, att svårigheter i detta afseende skulle uppstå, hvilkas lösning jag icke kan se.

Dessa betänkligheter framhöllos redan under 1876 års diskussion, då de också erkändes af landshöfding Bergström, som omnämnde dem i sitt andra yttrande under diskussionen. Jag tror icke, att man kan komma ifrån dem.

Hela denna tanke om den Meijerska fastighetens fideikommissnatur och om dennas öfverflyttning på annan fastighet kan vara intressant nog för den, som är road af juridiska konstruktioner, men till grundval för praktiska beslut anser jag den otjenlig.

I öfrigt förenar jag mig i herr Nyströms yrkande.

Herr Sven Nilsson: Jag vill för min del gifva den siste ärade talaren rätt deri, att man först måste uppföra en annan byggnad i stället för den gamla, innan fideikommissrätten kan öfverföras, och detta framgår också af landshöfding Bergströms yttrande år 1876, och dermed är också saken klar i detta hänseende, men deremot läser det ej vara möjligt, att det nya huset skulle komma att blifva i högre värde än den gamla tomten med den derå uppförda byggnaden. Detta beror på, hvarest man tänker lägga det nya huset, om en allt för dyr tomt dertill användes, men jag är öfvertygad derom, att man bör kunna få betaldt för det gamla huset minst lika mycket som det nya kostar just till följd af det läge denna tomt har, och då är den farhågan försvunnen, att man icke skulle kunna öfverflytta fideikommissrätten från den gamla tomten till hela den nya fastigheten.

Beträffande den juridiska rätten att öfverflytta fideikommissrätt i förevarande fall, så fins den lika mycket nu, som den fans på den tid, då högsta domstolen meddelade sitt beslut om den s. k. Bergianska trädgården, och jag beklagar, att icke den siste talaren, som sjelf sade sig vara villrådlig, skaffat sig del af handlingarne i det ärendet, hvilket ju för honom varit mycket lätt, ty så vidt jag vet, fans der mycket starkare bestämmelser i det Bergianska stiftelsebrevet, som kunnat förhindra en dylik öfverflyttning, än i det nu ifrågavarande. Kunde det gå an då, så vågar jag påstå att det går an äfven nu, emedan de bestämmelser, som funnos der, voro mycket svårare att uppfylla, såvida icke högsta domstolen gör den ena gången så och den andra så, hvilket väl ej är att befara. Det är ju alldeles tydligt, att det kan tvistas om den ene eller andre har rätt, men då man hade en sådan auktoritet som landshöfding Bergström att stödja sig på, och derjemte prejudikat från högsta domstolen, så ansåg utskottet, att man kunde våga detta försök, i synnerhet vid det faktiska förhållande, att högsta domstolen redan medgifvit en dylik öfverflyttning, då man just med detta prejudikat för ögonen icke kunde tro annat än att en sådan öfverflyttning äfven nu kan låta sig verkställa.

Jag skall äfven be att få säga endast ett par ord med anledning af doktor Nyströms yttrande, att han gerna såge, att det blefve två eller flera utställningslokaler af ifrågavarande beskaffenhet i Stockholm.

Ja, mine herrar, det kan gå an, men då skall staten icke understödja den ene och på det sättet undertrycka den andre, utan alla skola få lika rätt till understöd af staten. Men så länge de, som stå utom akademien, icke kunna påräkna något stöd af staten, anser jag, att man styfmoderligt behandlar dessa konstnärer, om man understöder de andra.

Af de yttranden som fälts, har jag icke kunnat få någon annan öfvertygelse, utan yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag skall icke lägga många ord till hvad som redan yttrats af herr Sven Nilsson, men jag vill blott tillkännagifva, att jag biträdt utskottets hemställan, hufvudsakligast därför att jag trodde och fortfarande tror, att man skulle kunna öfverflytta den rätt, som man har till den nuvarande tomten, till en annan. Jag skulle i det fallet icke alls litat på mitt eget omdöme, ty det betyder här icke någonting, men utom den af Sven Nilsson åberopade auktoritet, nemligen landshöfding Bergström, som något så när torde känna till lagens stadganden, och som år 1876 anvisade denna utväg, så godkändes densamma af alla de jurister, som under diskussionen uppträdde. Så t. ex. sade statsrådet Lagerstråle, som ock varit ledamot i högsta domstolen, att han icke ville förneka möjligheten af den åtgärd, som landshöfding Bergström då ifrågasatt, och han yttrade äfven, att svårigheter nog kunde uppstå, men att de borde kunna öfvervinnas. Sedan härpå en annan ledamot, som icke var jurist, framställt några invändningar, uppträdde herr Rubenson, också jurist, och stälde sig på landshöfding Bergströms sida. Det är på grund af dessa uttalanden, som jag vågar tro, att en dylik åtgärd är möjlig, i synnerhet då man vet, hvad som händt med den Bergianska trädgården. Oakadt jurister här uppträdt tveksamme i denna fråga eller med en motsatt åsigt, så torde dock dessa personer, som vi å vår sida åberopat, kunna åtminstone i någon mån uppväga dessa, som nu framkastat andra åsikter. Jag tror emellertid, att man bör hafva denna sak klar och utredd för sig, innan man vidtager några andra åtgärder och lägger ned så mycket pengar på en nybyggnad. Kunde man följa den anvisning, som gafs 1876, skulle man på det sättet få en sådan byggnad utan att staten behöfde släppa till ett enda öre, endast förskottera medel under byggnadstiden, tills den nya byggnaden blef färdig, och då skulle akademien ditflyttas från sin nuvarande plats, för hvilken man borde kunna få så mycket betaldt, att staten icke behöfde nedlägga ett enda öre på den nya byggnaden.

Jag står fortfarande på denna ståndpunkt och vågar därför yrka bifall till utskottets betänkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Här har utaf personer, som motsatt sig Kongl. Maj:ts förslag, anförts åtskilligt, som går in på områden, inom hvilka jag icke tilltror mig att kunna afgifva ett sådant uttalande, på hvilket jag fordrar att någon skall lita. Nog tror jag att hvar och en, som läser donationsurkunden,

Ang. anslag till nybyggnad af akademien för de fria konsterna hus.
(Forts.)

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

skall finna de ganska stora svårigheter, som måste möta för ett sådant sätt att gå till väga som det sist afhandlade, nemligen öfverflyttandet af en fideikommissrätt, hvars tillvaro såsom sådan redan är i hög grad tvifvelaktig. Det är ju icke ovanligt att jurister, i synnerhet i kinkiga fall, yttra sig motsägende mot hvarandra i många afseenden. Såskedde ock vid det tillfälle, som anförts, och så kan man väl antaga, att det kommer att ske fortfarande. Det säkra är, att sjelfva saken undanskjutes af preliminärerna, huru länge, det lemnar jag derhän. Att aldrig någon juridisk dom lär fällas af den beskaffenhet att den opåtaladt kränker tredje mans rätt, tager jag för gifvet. Jag kan alltså icke tänka annat, än att en process skulle uppstå af den vidlyftighet, att det icke blefve något af med hela öfverflyttningen.

Som sagdt, då jag icke är jurist, så vill jag icke mycket yttra mig härom.

Af den talare, som uppträdde mot Kongl. Maj:ts förslag i andra hand, anfördes, att jag gått till väga något strängt vid bedömande af de skäl, utskottet anført för sitt afslag. Ja väl, vi hafva sagt rent ut våra tankar; han har icke skonat mig, jag ej honom, och vi äro icke så klena någöndera af oss, att vi lätt låta skrämma oss. Jag har sagt ut min mening, att jag finner statsutskottets skäl svaga, minst sagdt — och hvad eganderätten beträffar till och med så svaga, att de icke förmå framkalla ens något tvifvel, huru dermed förhåller sig. Hvad åter fideikommissnaturen beträffar, så är det må hända en omtvistlig sak, och skall man vänta tills den frågan erhåller sin lösning, så får man allt vänta länge.

Nu anhåller jag att få säga ett par ord mot herr Herslow. Han hade den åsigt, som jag beklagar att jag icke kan dela. Jag måste då utsäga min. Det är icke till gagn för *konsten* och *än mindre* till gagn för *konstnärerna*, om man nu beröfvar akademien jemte läroverkshus också expositionslokal — och jag tror mig härvid böra påminna derom, att den aldrig haft någon sådan och har icke heller någon i denna stund. Akademien har sålunda icke *kunnat* utöfva något tryck eller något motstånd mot någon svensk exponerande konstnär. Att befara något sådant är att gå allt för långt i sin misstanke mot akademien, och jag vågar säga, att akademien icke heller har magt att kunna neka en svensk konstnär att utställa sina produkter hos akademien eller öfver hufvud neka någon som helst utställare att exponera sina arbeten, om det blir en allmän expositionslokal. Ty Kongl. Maj:t kommer nog att bestämma, att hvilken svensk konstnär som helst kommer att få utställa sina verk i statens expositionslokal, och lärar icke göra någon inskränkning deruti till förmån för något akademiens godtycke.

Såsom det tillgår vid de stora utländska expositionerna, bör det tillgå, om akademien får en utställningslokal. Hvar och en utställare har nemligen der en röst, och dessa samfäldt välja en jury, som sedermera är den bestämmande. Deri är väl den största frihet, man kan tänka sig medgifven åt utställarne. Hvad garantier har man för att det skall bli friare eller ens så fritt under andra förhållanden, och hvilken

garanti för att ens alla svenska konstnärer skulle få rum i en sådan expositionslokal, till hvars uppförande man nu endast har *möjliga* 70,000 kronor -- men icke *verkliga*? Låt vara att det beloppet rätt snart utvecklar sig till 100,000 kronor. För dessa skaffar man sig emellertid icke tomt och lokal. Nej, det skaffar man sig icke för 200,000 och icke heller för 300,000 kronor, om man vill fylla samma ändamål, som man kan uppnå genom denna expositionslokal, hvilken, om jag så får säga, gör sig sjelf ur akademiens hus, just genom uppbyggandet af en fjerde våning åt fasaden. I ena fallet måste man köpa tomt, lägga grund, bygga väggar och resa tak; i det andra fallet behöfver man endast bygga väggar. Så billigt som detta kan icke något annat blifva, och hvarför skall man då betunga enskilda artister med att under flera år arbeta lönlöst för att kunna skaffa sig en sådan lokal?

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus.

(Forts.)

Må man icke tro att jag vill hindra dem i sina förehafvanden — icke ett ögonblick. Jag vill likväl som herr Herslow att konsten skall vara fri. Men man får inskränka sig, så att man uppnår det målet i rätt tid. Till en början får ingen vara fri, utan först måste han hafva erhållit skola.

Här har äfven sagts, att akademiens professorer icke lemna den högre undervisningen, utan endast den lägre. Jag vet icke hvarifrån man fått detta. Jag har af intresse för konsten följt undervisningen i akademien i 40 år. Jag har sett akademier på utländsk botten också, och jag kan försäkra er, mine herrar, att den högre undervisningen der tillgår på samma sätt som den gör här. Det kan finnas skilnad på enskilda undervisares duglighet här som der, men det är också den enda.

Man säger äfven, att konstnären måste komma ut och se sig omkring i världen. Tron I då, mine herrar, att våra äldre konstnärer icke varit ute? Jo, alla hafva rest ut, och stora och behöfliga stipendier har akademien haft åt dem. Konstnärer måste komma ut och se, huru det arbetas på andra ställen. Men deraf följer icke att man måste taga skolan utomlands eller behöfver för alltid blifva utländing. Om den, som på det sättet far ut, kan man säga, då han kommer hem, som Tegnér säger om Romafararen, att, då han kom hem till sitt land, var han en främling, och »främlingen, som ingen kände, fann ej bröd».

Af intresse för konstens och våra konstnärers framtid önskar jag, att kammaren måtte fatta ett beslut, hvarigenom Kongl. Maj:ts proposition har utsigt att få framgång.

Herr Herslow: Innan debatten afslutas, ber jag dock att få säga några ord mot talaren på stockholmsbänken: då han citerade mitt yttrande, citerade han icke korrekt. Han förklarade att jag skulle hafva sagt, att alla de stora männen och namnen inom vår konstverld stode på den oppositionella sidan. Jag förmodar, att han härvid afsåg hvad jag yttrade: de största och för konstens framtid löftesrikaste af våra unga konstnärer hafva alla fått sin egentliga konstnärsutbildning icke inom akademien, utan utom akademien, ja, *delvis* i opposition mot densamma. Jag har således blott om en del af dem sagt, att de stå i

Ang. anslag till nybyggnad af akademiens för de fria konsterna ius. opposition mot akademien, men jag har sagt om dem alla, att den egentliga konstnärliga utbildningen hafva de fått ute.

Detta bör så mycket mindre förvåna, eftersom både han och herr statsrådet uttalat samma åsigt som är min, att nemligen den »skolmessiga» utbildningen, märk väl den *skolmessiga*, den bör ske här hemma i skolan, och den får naturligtvis också bibringas på skolmessigt sätt. Den utbildningsgraden både kan och skall vår s. k. akademi lemna, och vi skola göra allt hvad vi kunna för att sätta akademien i stånd att lemna densamma fullgod. Men deremot vågar jag fasthålla, att de egentliga, om jag så må säga, högskolestudierna i den bildande konsten icke kunna göras här. Äfven jag har kännedom sedan lång tid tillbaka om åtskilliga af de utländska akademierna, och jag tilltror mig mot herr statsrådet påstå, att flera af de utländska akademierna med bra mycket bättre rätt kunna säga sig »motsvara ganska långt gående anspråk» på högre konstundervisning, än vår kan det. Det skulle väl ock vara underligt, om icke så vore.

Jag är lika ifrig som någonsin Kongl. Maj:t och ecklesiastikministern att undervisningslokaler, goda undervisningslokaler, må kunna beredas vår konstskola. Äfven om vi icke kunna enas om de högsta loford åt densamma, önskar jag den all framgång till det värf, den *kan* fylla. Men jag vill icke hafva någon utställningsbyggnad under dess herravälde, och detta icke därför, att jag ställer mig på opponenternas sida, utan just därför, att jag *icke* vill taga parti för någon af de kämpande riktningarne. Ty när akademien ifrar för sin utställningsbyggnad, så säger den mycket tydligt, att det är en »ledande» ställning, som den önskar. Jag vill hafva vår konstutställning utan någon ledande ställning tillerkänd vare sig akademien eller någon annan. Jag har det allra bästa skäl härför deruti, att i utlandet öfver allt, der man byggt en utställning, som stått under sådan »ledning», har man icke kommit till frid eller lugn, förr än man skaffat sig en fri och oafhändig utställningslokal, tillhörig konstnärerna sjelfva. Så kämpade de danska konstnärerna länge, innan de byggt sig en egen utställningslokal, en stor, charmant lokal, som tillhör konstnärerna. I Paris har det gått på samma sätt. När nu våra konstnärer äro på god väg att skaffa sig en sådan egen lokal, så bör man icke genom ett stort statsanslag taga parti för ena sidan och på det sättet göra en insats *emot* nämnde konstnärernas sträfvan efter oberoende. Nej, låt de fria konsternas alla idkare fritt förena sig och gemensamt bygga utställningslokal! Låt denna utställningslokal förvaltas utaf ett gemensamt utskott af konstnärerna! Säkert kommer det då att tillgå vid denna utställning just som herr statsrådet sagt: att utställarne välja sin jury, och att det är denna jury, som sedan bestämmer. Men jag ser i akademiens betänkande icke någon den ringaste antydning om att en sådan frihet och opartiskhet der är afsedd. Nej, den vill hafva en *ledande* ställning.

Det är därför som jag hoppas af Kongl. Maj:t ett förslag, som gifver åt akademien goda undervisningslokaler, men dermed punkt.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de yrkanden, som der- *Ang. anslag*
 under förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till *till nybyggnad*
 utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till Kongl. *af akademiens*
 Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen svaren hafva *för de fria*
 utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begär- *konsterna hus.*
 des och försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren god- (Forts.)
 kända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 62 punkten af ut-
 låtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hem-
 ställan, bifallit Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 116 ja mot 72 nej; varande alltså ut-
 skottets hemställan af kammaren bifallen.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare före-
 dragningen af det föreliggande utlåtandet till ett kommande sammanträde.

§ 2.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *M. Dahn*, hvilken
 nu aflemnade en motion om ändrad lydelse af §§ 71 och 72 Rege-
 ringsformen.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 226, remitterades till
 konstitutionsutskottet.

§ 3.

Godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser
 till Konungen:

n:o 30, angående utredning, huruvida och under hvilka vilkor
 statsmagten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän
 genom felaktig embetsförvaltning vållas; och

n:o 31, angående föreskrift för kronofogde och länsman att i vissa
 fall skriftligen underrätta kommunalstämmas ordförande om allmänna
 sammanträden.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottots utlåtanden:

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den s. k. kommandantsängen vid skansen Kronan i Göteborg m. m.;

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Hvetlanda bysamhälle af viss del af förra häradshöfdingebostället Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6; och

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydandehemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *M. W. Ullman* under fjorton dagar från och med den 16 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,9 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Tisdagen den 15 aprilkl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att herr generalkonsul C. O. Berg, som fortfarande ärsänsliggande sjuk, ej kan tills vidare deltaga i Riksdagens arbete, intygar

Stockholm den 15 april 1890.

A. Werner,
prakt. läkare.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången statsutskottets utlåtanden n:is 48, 49 och 50.

§ 3.

Afgåfvos nya motioner:

af herr *A. Hedin*:

n:o 227, med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbetet; samt

af herr *A. V. Ljungman*:

n:o 228, angående ändrad lydelse af §§ 72 och 73 Riksdagsordningen; och

n:o 229, angående ändrad lydelse af §§ 60 och 61 Regeringsformen.

Dessa motioner begärdes på bordet och bordlades.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande:

n:o 9, i anledning af väckta motioner, åsyftande förändrade bestämmelser om vilkoren för valrätt till andra kammaren;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *femte* hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret; och

n:o 10, med anledning af två af Kongl. Maj:t aflåtna propositioner angående pension å allmänna indragningsstaten åt sergeanten vid värfvade arméns disciplinkompani C. J. Welander och angående tilläggs-pension för jägmästaren i Skellefteå revir O. E. H. Grahl;

bankutskottets memorial:

n:o 10, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om eftergift af landtbrukaren C. M. Bergmans i Yllestad Bakersgård betalningsskyldighet för ett från riksbanken utlennadt lån;

n:o 11, angående afskrifning ur riksbankens hufvudkontors räkenskaper af åtskilliga fordringar; och

n:o 12, angående afskrifning ur afdelningskontorets i Kalmar räkenskaper af tre stycken fordringsposter;

lagutskottets utlåtande:

n:o 40, i anledning af väckt motion om ändring i 57 § af förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; och

n:o 41, i anledning af väckta motioner angående formen för äkten-skaps afslutande; samt

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande:

n:o 24, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af Kongl. brevet den 10 september 1811, angående skyldighet för stamrotar inom Elfsborgs län att ensamme bekosta gödsel och vedbrand åt soldaten samt mulbete åt hans kreatur.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Häråfter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,41 e. m.

In fidein
A. E. J. Johansson.